

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**AKDENİZ BÖLGESİNDE TURUNÇGİL FİDAN ÜRETİCİLERİNİN
SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Nilüfer ÖKSÜZ

**Danışman
Prof. Dr. Mehmet Atilla AŞKIN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2017**

© 2017 [Nilüfer ÖKSÜZ]

TEZ ONAYI

Nilüfer ÖKSÜZ tarafından hazırlanan "**Akdeniz Bölgesinde Turunçgil Fidan Üreticilerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Prof. Dr. Mehmet Atilla AŞKIN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Fatma YILDIRIM
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Nilda ERSOY
Akdeniz Üniversitesi

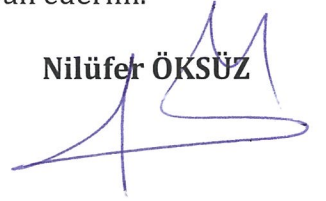
Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Yasin TUNCER

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Nilüfer ÖKSÜZ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	6
3. MATERYAL VE YÖNTEM	11
3.1. Materyal	11
3.2. Yöntem.....	11
3.3. Anket Çalışması Yapılan Sahalardan Örnekler.....	12
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	15
4.1. Sosyo-Demografik Bulgular.....	15
4.2. İşletme Niteliği ile İlgili Bulgular	17
4.2.1. İşletme Tipi	17
4.2.2. Kazancın Yeterliliği.....	17
4.2.3. Aylık Ortalama Gelir	18
4.2.4. Üretim Yapma Süresi ve Turunçgil Fidanı Üretim Oranları.....	19
4.2.5. İşletmelerin Mühendis-Tekniker İstihdamı ile Ziraat Mühendislerini Çalıştırma Şekilleri	20
4.3. Satış Miktarına İlişkin Bulgular.....	21
4.3.1. Mandarin, Portakal ve Limon Fidanı Satış Miktarları	21
4.3.2. Kamkat, Greyfurt ve Ağaç Kavunu Fidanı Satış Miktarları	22
4.4. Üretim ve Üretim Alanlarına İlişkin Bulgular	23
4.4.1. Fidan Üretim Alanlarının Büyüklüğü.....	24
4.4.2. İşletmelerin Yıllık Üretim Miktarı.....	24
4.4.3. İşletmelerin Üretim Kademesi	26
4.4.4. Fidan Üretim Yerleri.....	26
4.4.5. Münavebe Yapılma Durumu.....	27
4.4.6. Fidan Üretim Şekilleri ve Fidan Köklerinin Toprağa Geçme Durumu	28
4.4.7. Tohum Ekim Şekli	29
4.4.8. Toprak İzolasyonu	30
4.4.9. Kullanılan Harç Materyali, İkinci Kez Kullanımı ve Dezenfeksiyonu	31
4.4.10. Nematod Analizi	33
4.5. Aşılama İlişkin Bulgular	33
4.5.1. Ekilen Tohumun Aşıya Gelme Süresi ve Aşılama Dönemi.....	33
4.5.2. Aşılama Hijyen Kuralları.....	35
4.6. Sulama ve Gübrelemeye İlişkin Bulgular.....	36
4.6.1. Sulama ve Gübreleme Şekilleri.....	36
4.6.2. Toprak Analizi.....	37
4.6.3. Kullanılan Gübre Çeşitleri	38

4.7. Anaç ve Damızlık Üretimine İlişkin Bulgular	39
4.7.1. Anaç Seçiminde Dikkat Edilen Faktörler ve Kullanılan Anaçlar	39
4.7.2. Aşı Gözü Kaynağı	40
4.8. Turunçgil Çeşitlerine İlişkin Bulgular	42
4.8.1. Çeşit Sahibi Kuruluşların Bilinmesi ve Çeşit Seçiminin Belirlenmesi	42
4.8.2. Son Yıllarda En Çok Talep Gören Çeşitler	43
4.9. Hastalık ve Zararlılarla Mücadeleye İlişkin Bulgular	44
4.9.1. Virüs Hastalıklarının Önemi ve Karşılaşılan En Önemli Virüs Hastalıkları	44
4.9.2. Virüs Testlemesi	45
4.9.3. Bitki Pasaport Sistemi.....	47
4.9.4. Reçete Sistemi.....	48
4.10. Satış ve Pazarlamaya İlişkin Bulgular	48
4.10.1. Etiketlemenin Yapılması ve Fidanların Satışa Hazırlanması	48
4.10.2. Fidanların Satışa Sunum Şekilleri.....	49
4.10.3. Fidan Satış Durumu.....	50
4.10.4. İl İçi ve İl Dışı Fidan Satışları	51
4.10.5. Vatandaşa Satış Sonrası Hizmet Verilmesi	51
4.10.6. Satışı Yapılan Fidanlarla İlgili Şikâyet Durumu.....	51
4.11. Üreticilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular.....	52
4.11.1. Kamu Kurumlarından Memnuniyet Durumu.....	53
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	55
KAYNAKLAR	65
EK A. ANKET SORULARI	69
ÖZGEÇMİŞ.....	80

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

AKDENİZ BÖLGESİNDE TURUNÇGİL FİDAN ÜRETİCİLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Nilüfer ÖKSÜZ

Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Atilla AŞKIN

Bu çalışmada, anket yolu ile Akdeniz Bölgesi turunçgil fidancılığının genel özellikleri belirlenerek, mevcut durum ortaya çıkartılmış ve sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

Elde edilen verilere göre işletmelerin %68.35'i 15 da ve altındadır. Üreticilerin; %30.86'sı üniversite mezunu, %43.21'i 41-50 yaş aralığında ve %52.50'sinin aylık ortalama geliri 3001-5000 TL arasındadır. İşletmelerin %88.61'inde standart üretim yapılmakta olup, en fazla üretilen türler; mandarin, limon, portakal ve greyfurttur. Turunç (%72.84) ve carrizo (%34.57) en fazla kullanılan anaçlardır. Anaç seçiminde üreticilerin %29.63'ü çok çekirdekliliğe; %37.04'ü dona, kuraklığa, kirece dayanıklılığa ve %28.40'ı virüs-viroidler ile kök ve gövde çürüklüğüne toleransa dikkat etmektedir. İşletmelerin; %97.47'sinde fidanlar tüplü olarak satışa sunulmakta, %82.28'inde toprak izolasyonu, %79.75'inde nematod analizi ve %59.49'unda sulama ve gübreleme damla sulama sistemiyle yapılmaktadır. İşletmelerin %11.1'inde üç no'lu damızlık ünitesi vardır.

Üreticiler bitki pasaport sistemi ile reçete sistemini kullanmakta ve hijyen kurallarına dikkat etmekte olup, fiyat, pazarlama, arazi temini, üretim aşaması, kapasite, etiket ücreti ve damızlık konularında sorunlar yaşamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz Bölgesi, Turunçgil Fidanı, Üretici, Sorunlar

2017, 80 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

CITRUS TRESS GROWERS' PROBLEMS AND SOLUTIONS IN THE MEDITERRANEAN REGION

Nilüfer ÖKSÜZ

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Horticulture**

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Atilla AŞKIN

In this study, the general characteristics of citrus nursery tree growing of the Mediterranean Region were determined through the questionnaire, the present situation was revealed and solutions for the problems were suggested.

According to the obtained data, the 68.35% of the nursery enterprises were below 15 decares. The 30.86% of the producers had graduate degree, 43.21% were in the age range of 41-50 years old and average monthly income of 52.50% was between 3001-5000 TL. Standard production is performed in 88.61% of the enterprises and the most produced species are; tangerine, lemon, orange and grapefruit. Bitter orange (72.84%) and carrizo (34.57%) are the most commonly used rootstocks. It was determined that, the producers paid attention to different features of the rootstocks in the selection of a rootstock. The 29.63% of the producers had taken into account of multi seededness, 37.04% gave importance to resistance to frost, drought and lime and 28.40% were pay attention to the tolerace to virus-viroids and root and trunk rot. In 97.47% of the enterprises, the saplings were selling as potted, 82.28% have applicated soil isolation, 79.75% have analysed the soil for nematods and 59.49% have used the drip irrigation system for irrigation and fertilization. In 11.1% of the enterprises there is a breeding unit of number three.

The producers have using the recipe system with the plant passport system and paying attention to the hygiene rules and they have problems in pricing, marketing, land supplying, production stage, capacity, label fee and breeding issues.

Keywords: Mediterranean Region, Citrus Nursery, Producer, Problems

2017, 80 pages

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada beni yönlendiren; bilgi, birikim ve tecrübesi ile karşılaştığım zorlukları aşmamda yardımcı olan danışman hocam Sayın Prof. Dr. M. Atilla AŞKIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Fatma YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca desteklerini üzerimden esirgemeyen Antalya İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Tarımsal Altyapı ve Arazi Değerlendirme Şube Müdürü Ziraat Mühendisi Şerife AKSOY'a teşekkür ederim.

Yoğun çalışma tempolarında zaman ayırıp anketin şekillenmesinde rol oynayan ve kolaylaştırıcı katkılar sağlayan Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü (BATEM) çalışanlarına ve anket çalışması sürecinde sorularımı içtenlikle cevaplayan Antalya, Adana, Hatay ve Mersin'in ilçe ve köylerindeki turunçgil fidan üreticilerine teşekkür ederim.

Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde ve değerlendirilmesinde yardımcı olan Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. M. Ziya FIRAT'a teşekkür ederim.

Tüm öğrenim hayatım boyunca maddi manevi destekleriyle beni yalnız bırakmayan aileme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Nilüfer ÖKSÜZ
ISPARTA, 2017

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3.1. Adana Sevgi Fidancılık (a) ve Baler Tarım'a (b) ait turunçgil fidan üretim alanı	12
Şekil 3.2. Adana İnal Tarım (c) ve Favori Fidancılık'a (d) ait turunçgil fidan üretim alanı	13
Şekil 3.3. Antalya Tam Tarım'a ait turunçgil fidan üretim alanı.....	13
Şekil 3.4. Antalya Akyüz Fidancılık (e) ve Mazlum Fidancılık'a (f) ait turunçgil fidan üretim alanı.....	14
Şekil 4.1. Fidan üretimi ile ilgili İl-ilçe Müdürlüklerinden ve diğer GTHB kuruluşlarından bilgi alma durumu	16
Şekil 4.2. Akdeniz Bölgesindeki işletme tipleri	17
Şekil 4.3. Kazanç yeterliliği durumu.....	18
Şekil 4.4. Fidan üretim alanı büyüklükleri	24
Şekil 4.5. Münavebe yapılma durumu	28
Şekil 4.6. Toprak izolasyonu yapılma durumu.....	31
Şekil 4.7. Ekilen tohumun aşıya gelme süresi.....	34
Şekil 4.8. Hijyen kurallarını dikkate alma durumu.....	36
Şekil 4.9. Kullanılan gübre çeşidi.....	38
Şekil 4.10. Bir fidan maliyeti	42
Şekil 4.11. Virüs testlemesi yapılma durumu	46
Şekil 4.12. Üreticilerin karşılaştığı en büyük sorun-Pazarlama	52
Şekil 4.13. Kamu kurumlarından memnuniyet durumu.....	54

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 1.1. Yıllar itibariyle Türkiye turunçgil üretim miktarları	2
Çizelge 1.2. Türkiye turunçgil ihracat rakamları.....	3
Çizelge 1.3. Turunçgil ihracatı yapılan ülkeler	3
Çizelge 1.4. Adana, Hatay ve Mersin illeri turunçgil fidan ihracatı.....	5
Çizelge 4.1. Akdeniz Bölgesindeki turunçgil fidan üreticilerinin demografik özellikleri	15
Çizelge 4.2. Aylık ortalama gelir.....	18
Çizelge 4.3. Üretim yapma süresi	19
Çizelge 4.4. Akdeniz Bölgesi'nde turunçgil fidan üretim oranları	20
Çizelge 4.5. İşletmelerin mühendis tekniker istihdamı ile teknik eleman çalıştırma şekilleri	21
Çizelge 4.6. Mandarin, portakal ve limon fidanı satış miktarları	22
Çizelge 4.7. Kamkat, greylfurt ve ağaç kavunu fidanı satış miktarları	23
Çizelge 4.8. Akdeniz Bölgesi'ndeki işletmelerin üretim alanlarının mülkiyet durumu	23
Çizelge 4.9. İşletmelerin yıllık üretim miktarları ile çalışan kişi sayısı	25
Çizelge 4.10. Fidan üretim kademeleri.....	26
Çizelge 4.11. Turunçgil fidan üretim yerleri	27
Çizelge 4.12. Fidan üretim şekilleri ve fidan köklerinin toprağa geçme durumu.....	29
Çizelge 4.13. Tohum ekim şekli.....	30
Çizelge 4.14. Kullanılan harç materyali, ikinci kez kullanımı ve dezenfeksiyonu	32
Çizelge 4.15. Nematod analizi yapılma durumu	33
Çizelge 4.16. Aşılama dönemi, kullanılan aşı çeşitleri, aşıyı kimlerin yaptığı ve günlük yapılan göz aşı miktarı	35
Çizelge 4.17. Sulama ve gübreleme yapılış şekilleri.....	37
Çizelge 4.18. Toprak analiz durumu ve analiz sonuçlarına göre gübreleme oranları.....	38
Çizelge 4.19. Anaç seçimi yaparken dikkat edilen faktörler	39
Çizelge 4.20. Kullanılan anaçlar	40
Çizelge 4.21. Aşı gözü kaynağı	41
Çizelge 4.22. Çeşit sahibi kuruluşların bilinmesi ve çeşit seçiminin belirlenmesi.....	43
Çizelge 4.23. Türlerle göre talep gören çeşitler	44
Çizelge 4.24. Virüs hastalıklarının önemi ve önemli virüs hastalıkları	45
Çizelge 4.25. Fidan imha durumu.....	46
Çizelge 4.26. En çok karşılaşılan hastalık, zararlılar ve mücadele yöntemi konusunda bilinçli olma durumu	47
Çizelge 4.27. Bitki pasaport sistemi kullanım durumu	47
Çizelge 4.28. Reçete sistemi kullanım durumu	48
Çizelge 4.29. Etiketlemenin yapılması ile fidanların satışa hazırlanması.....	49
Çizelge 4.30. Turunçgil fidanlarının satışa sunum şekli	49
Çizelge 4.31. Fidan satış şekilleri.....	50
Çizelge 4.32. Fidan satış yerleri.....	51
Çizelge 4.33. Satış sonrası hizmet durumu.....	51
Çizelge 4.34. Satışı yapılan fidanlarla ilgili şikâyet durumu	52
Çizelge 4.35. Yıllar itibariyle fidan üretim ve satış durumu.....	53

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliđi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BATEM	Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü
FAO	Food and Agriculture Organization of United Nations
Fob	(Free On Board) Dış ticarete kullanılan teslim şekli
GTHB	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
n	Sayı
p	(Probability) Olasılık
SPSS	Statistical Package for Social Sciences for Windows
\$	Dolar
%	Yüzde
χ^2	Ki-kare

1. GİRİŞ

Citrus cinsi içerisinde yer alan turunçgiller (portakal, mandarin, limon, greyfurt vd.) dünyada en fazla üretilen meyve gruplarının başında gelmektedir. İnsan sağlığı ve beslenmesinde önemli rolü bulunan turunçgiller; gerek taze gerekse meyve suyu, reçel, marmelat gibi işlenmiş ürün olarak tüketiminin yanında uçucu yağ endüstrisinin en önemli kaynaklarındanındır. Turunçgiller bugün 35 Kuzey ve 35 Güney enlemleri arasındaki tropik ve subtropik alanlara yayılmışlardır. Bununla birlikte sahip olduğu ekolojik istekleri nedeniyle daha çok subtropik iklim kuşağında kaliteli olarak yetiştirilebilmektedir (Mendilcioğlu, 1990; Aygören, 2016).

Dünyada turunçgillerin üretimi yıllara göre artış göstermektedir. 1961 yılında 25.066.043 ton olan dünya turunçgil üretimi, 2000 yılında 105.924.311 tona, 2014 yılında ise 139.796.997 tona çıkmıştır (FAO, 2017). Dünyada en fazla üretilen turunçgil türlerinin başında portakal, mandarin, limon ve greyfurt gelmektedir. Brezilya en fazla portakal üreten ülke konumunda iken, mandarin ve greyfurt üretiminde Çin, limon üretiminde ise Meksika ilk sırada yer almaktadır (Aygören, 2016).

Uygun ekolojik koşullara sahip ülkemizde, turunçgil yetiştiriciliği çok eski yıllara dayanmaktadır. Bununla birlikte turunçgillerin üretimi Cumhuriyetten sonra hızla artmış ve tarımın önemli ticari faaliyet alanlarından birini oluşturmuştur. Nitekim 1961 yılında 288.941 ton olan turunçgil üretimimiz 2000 yılında 2.709.099 tona, 2016 yılında ise 4.293.007 tona ulaşmıştır (Çizelge 1.1). Türkiye portakal üretiminde dünyada 7. sırada bulunurken; mandarin, limon ve greyfurt üretimlerinde 5. sırada yer almaktadır (Aygören, 2016).

Çizelge 1.1. Yıllar itibariyle Türkiye turunçgil üretim miktarları

Yıl	Portakal (Ton)	Mandarin (Ton)	Limon (Ton)	Greyfurt (Ton)	Turunç (Ton)	Toplam (Ton)
2010	1 710 500	858 699	787 063	213 768	2 346	3 572 376
2011	1 730 146	872 251	790 211	218 988	2 170	3 613 766
2012	1 661 111	874 832	710 211	226 738	2 132	3 475 024
2013	1 781 258	942 226	726 283	228 799	2 592	3 681 158
2014	1 779 675	1 046 899	725 230	229 555	2 158	3 783 517
2015	1 816 798	1 156 365	750 550	250 025	2 135	3 975 873
2016	1 850 000	1 337 037	850 600	253 120	2 250	4 293 007

Kaynak: TÜİK, 2017

Ülkemizde üretilmekte olan portakalın %93'ü, mandalınanın %65'i, limonun %95'i ve greyfurdun % 98'i Akdeniz Bölgesi'nde yetiştirilmektedir. Akdeniz bölgesi turunçgil yetiştiriciliği açısından iki alt bölgeye ayrılabilir. Bunlardan Doğu Akdeniz Bölgesi ki bu bölge içinde Çukurova yer alır, toplam turunçgiller üretiminin %76'sını tek başına gerçekleştirir. Çukurova toplam portakalın yaklaşık %65'ini, mandarinin %61'ini, limonun %90'ını ve greyfurdun %96'sını üretmektedir (Güney, 2012). Çukurova Bölgesi'ndeki Mersin ili ise toplam narenciye üretiminin %30'unu karşılamaktadır (Kazanlar Tarım, 2017). Akdeniz Bölgesinde ikinci alt bölge Batı Akdeniz bölgesidir ve bu bölge Türkiye'deki ikinci büyük turunçgil üretim alanıdır. Bu alt bölge içinde Antalya ili yer alır ve bu il Türkiye toplam turunçgil üretiminin ağırlıklı portakal olmak üzere (toplam portakal üretiminin %30'u) yaklaşık %15'ini gerçekleştirir (Güney, 2012). Ege bölgesinde turunçgil üretiminde İzmir öne çıkmakta olup, toplam narenciye üretiminin %5'i bu bölgeden karşılanmaktadır (Akgün, 2006).

2016 yılı itibariyle; toplam portakal, mandarin, limon, greyfurt ve turunç üretimi Adana'da 1142.686 ton, Antalya'da 598.72 ton, Hatay'da 1188.11 ton ve Mersin'de 1153.891 ton olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2017).

Turunçgil üretimimizin büyük kısmı yurt içinde tüketilmekte ve % 30'luk kısmı ise ihraç edilmektedir (Akgün, 2006). Türkiye dünya portakal ihracatında 4. sırada iken; mandarin, limon ve greyfurt ihracatında 2. sırada yer almaktadır (Aygören, 2016).

Türkiye’de turunçgil ihracat miktarlarına ait istatistiki veriler Çizelge 1.2’de verilmiştir. Buna göre 02/09/2015-31/01/2016 ve 02/09/2016-31/01/2017 sezonuna göre mandarin ihracatı ilk sırada yer almıştır.

Çizelge 1.2. Türkiye turunçgil ihracat rakamları

Ürün Adı	02/09/2015-31/01/2016		02/09/2016-31/01/2017	
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)
Mandarin	506.702.453	262.288.800,83	635.409.910	303.760.637,84
Limon	284.237.145	191.921.709,89	344.507.802	210.083.985,20
Portakal	218.012.361	105.365.882,55	256.084.223	112.230.696,30
Greyfurt	89.643.103	42.764.300,02	78.291.086	43.072.214,69
Toplam Narenciye	1.098.595.661	602.341.178,12	1.314.371.528	669.166.700,38

Kaynak: <http://www.ntg.org.tr> (Erişim tarihi: 02.06.2017)

Türkiye’nin turunçgil ihracat pazarları arasında Rusya, AB ülkeleri, Ukrayna, Suudi Arabistan başta gelmektedir. Diğer önemli pazarlar arasında Romanya, Bulgaristan, Macaristan sayılabilir. Son yıllarda gelişme gösteren pazarlar arasında ise Çek Cumhuriyeti, Makedonya, Yugoslavya ve Polonya başta gelmektedir (Demirtaş, 2005).

Türkiye’de turunçgil ihracatı yapılan ilk beş ülkeye ait istatistiki veriler incelendiğinde 2016 ve 2017 yılı ocak ayında en çok narenciye ihraç edilen ülkeler içinde Rusya Federasyonu ve Irak ilk sıralarda gelmektedir (Çizelge 1.3).

Çizelge 1.3. Turunçgil ihracatı yapılan ülkeler

Ülke	Ocak-2016		Ocak-2017	
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)
Rusya Federasyonu	8.567.279	5.866.132,41	73.463.928	37.338.586,46
Irak	44.371.459	19.692.654,46	69.431.808	24.684.327,69
Ukrayna	29.873.899	15.685.874,06	22.092.704	9.362.280,85
Suudi Arabistan	14.811.795	7.790.052,64	17.030.802	7.520.397,11
Romanya	8.031.560	4.243.635,29	10.555.691	5.581.557,75

Not: Ülkeler, 2017 yılı fob(\$) değerlerine göre sıralanmıştır.

Kaynak: <http://www.ntg.org.tr> (Erişim tarihi: 02.06.2017)

Son yıllarda ihracat olanaklarının ve sertifikalı fidanlara verilen devlet desteğinin artması sonucunda turunçgil bahçe tesislerinin arttığı görülmektedir. Meyve bahçelerinin tesisinde önemli bir maliyet unsuru olan fidan seçiminin, elde edilecek verim ve kalite, hastalık ve zararlılara dayanıklılık, dolayısıyla elde edilecek verim ve gelir bakımından büyük etkisi vardır. Özellikle ekolojiye uygun anaç ve çeşitlerle, nitelikli ve sağlıklı fidanların kullanılması kaliteli ve yüksek verimin güvencesinin ilk adımını oluşturur. Bu nedenle kullanılan fidanların ismine doğru, sağlıklı ve standart olmaları ile birlikte fidancılığın bilinçli olarak yapılması bir gerekliliktir (Çelik vd., 2000).

Ülkemizde turunçgil fidan üretim merkezlerinin başında Hatay, Antalya, Adana ve Mersin gelmektedir. Fidanı en çok üretilen turunçgil türleri arasında limon, mandarin ve portakal gelmektedir. 2016 yılı itibariyle; Hatay'da 1000 adet kamkat, 297.500 adet limon, 119.000 mandarin ve 23.000 portakal olmak üzere toplam 340.500 adet turunçgil fidan üretimi gerçekleştirilmiştir. Antalya'da 39.430 adet portakal, 48.650 adet limon, 29.550 adet mandarin, 18.400 adet kamkat, 500 adet bergamot, 100'er adet greyfurt ve ağaçkavunu fidan üretimi yapılmış olup; toplam turunçgil fidan üretim miktarı 180.180 adet civarındadır. Adana'da 25.300 adet limon, 22.750 adet mandarin ve 7200 adet portakal olmak üzere toplam 55.250 adet turunçgil fidan üretimi yapılmıştır. Mersin'de ise 3500 adet kamkat, 19.200 adet limon, 6000 adet mandarin olmak üzere toplam 28.700 adet turunçgil fidan üretimi gerçekleştirilmiştir (Anonim, 2017).

Ülkemizde üretilen turunçgil fidanlarının bir kısmı ihraç edilmektedir (Çizelge 1.4). İhracat daha çok KKTC'ye gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte zaman zaman Irak, Özbekistan, Gürcistan gibi ülkelere de ihracaat yapıldığı görülmektedir. Antalya'da en çok Washinton portakal çeşidi, Satsuma ve Nova mandarin çeşidi, Mayer limon çeşidi ve yerli turunç fidan ihracatı yapılmaktadır.

Ülkemiz turunçgil fidan üreticilerinin gerek üretim gerekse pazarlama aşamalarında birçok sorunu bulunmaktadır. Bu nedenle ülkemiz turunçgil fidancılığının özelliklerinin ve sorunlarının ortaya konulması ile fidancılığın hızlı,

verimli bir şekilde yapılabilmesine ve ihracat olanaklarının artırılmasına katkı sağlanabilir.

Çizelge 1.4. Adana, Hatay ve Mersin illeri turunçgil fidan ihracatı

İli	Yıl	Ülke	Miktar(Adet)	Değer(\$)
Antalya	2009	Irak	155	18.600
Antalya	2010	ABD	49	4900
Antalya	2012	KKTC	5000	Bedelsiz
Antalya	2015	KKTC	3000	Bedelsiz
Antalya	2017	KKTC	6	372.56,00
Adana	2014	KKTC	6.600	28.960
Adana	2014	Irak	1.000	15.000
Adana	2015	KKTC	2.050	8.832
Hatay	2011	Gürcistan	520	1.697
Mersin	2009	KKTC	7.120	6.508
Mersin	2011	KKTC	6.300	3.668
Mersin	2012	KKTC	3.600	11.569
Mersin	2013	Özbekistan	95.175	176.323
Mersin	2013	KKTC	350	639
Mersin	2014	KKTC	6.900	9.618
Mersin	2014	Irak	535	8.648
Mersin	2014	KKTC	8.805	12.832
Mersin	2016	Irak	2.025	28.883
Mersin	2016	KKTC	620	1.773
Mersin	2016	Makedonya	2.700	6.609

Not: Söz konusu rakamlar ön izin rakamlarıdır.

Kaynak: Anonim, 2017

Bu çalışmanın temel amacı, Akdeniz Bölgesi turunçgil fidancılığının bugünkü durumu ve sorunları belirlenerek, bu sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, üretimin yoğun olarak yapıldığı Antalya, Adana, Hatay ve Mersin illerinde yer alan 81 adet fidan işletmesinin genel özellikleri ortaya konulmuş, üretim ve pazarlama yapısı incelenmiş; üretimde ve pazarlamadaki sorunlar belirlenerek bu sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Hızal (1987), çalışmasında; Antalya ilindeki turunçgil üretimini ve turunçgil bahçelerinin özelliklerini inceleyerek; anaç-çeşit seçimi, sulama, gübreleme, budama ve tarımsal mücadele ile ilgili mevcut durumu ortaya koymuştur.

Ertürk ve Mert (2000), Marmara Bölgesindeki kamu ve özel sektör olmak üzere toplam 45 adet fidancılık işletmesiyle yaptıkları anket çalışması sonucunda; bölgedeki fidancılık işletmelerinin aile işletmesi şeklinde olduğunu ve özel fidancıların hiçbirinin teknik personel çalıştırmadığını ortaya koymuşlardır.

Koyuncu vd. (2000), çalışmalarında; Isparta yöresinde meyve fidanı üreticilerinin fidanlarını nereden temin ettiklerini belirleyerek; yaşadıkları sorunları ortaya koymuşlardır. Ayrıca; meyvecilik işletmelerinin büyük bir kısmının küçük aile işletmesi olduğu belirlenerek; üreticilerin çok büyük bir kısmının fidanlarını Eğirdir Meyvecilik Araştırma Enstitüsü'nden temin ettiği bildirilmiştir.

Durmuş ve Yiğit (2003), çalışmalarında; meyvelerin yetiştirme şartlarını ve ortalama üretim değerlerini dikkate alarak; 30 adet meyve üretim yöresi belirlemişlerdir. Böylece; hiç üretim yapılmayan ya da çok az meyve üretimi yapılan yöreler de ortaya çıkmıştır.

Muraro vd. (2003), çalışmalarında; Brezilya ve Florida'daki turunçgil üretim maliyetini karşılaştırarak; Brezilya'da turunçgil üretim maliyetinin daha düşük olduğunu ortaya koymuşlardır.

Özkan vd. (2003), Antalya ili Finike, Kemer, Kumluca, Manavgat ve Serik ilçelerinde bulunan 125 adet tarımsal işletme ile anket çalışması yaparak; üreticilerin üretim aşamasında kullandıkları tarım ilaçları konusundaki hassasiyetlerini ortaya koymuşlardır.

Yıldırım ve Koyuncu (2005), üreticilerle yapılan anket çalışması sonucu toplam 850.570 adet meyve fidanı üretildiğinin tespit edildiğini belirterek; fidan

üreticilerinin büyük bir kısmının durgun T göz aşısı kullandıklarını ortaya koymuşlardır.

Akgün (2006), çalışmasında; turunçgil yetiştiriciliği, üretimi ve satışıyla ilgili mevcut durum ile turunçgil sektöründe yaşanan sorunları ortaya koyarak bunlara çözüm önerileri sunmuştur.

Tahhuşoğlu (2007), Türkiye ve Hatay ilindeki yaş sebze meyve üretimi ve ihracatını incelemiş olup; anket çalışması sonucu elde ettiği veriler doğrultusunda ihracatın mevcut durumu ve ihracatı etkileyen faktörleri belirlemiştir. Devletin ihracat teşviklerini artırması gerektiğini vurgulamıştır.

Kutlar (2008), entegre mücadele yönteminin yayılması ve benimsenmesini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla 82 üretici ile anket çalışması yaparak; üreticilerin hastalık ve zararlılar konusunda kendi kendilerine yetebilecek düzeye gelebilmeleri için eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Tağa ve Bilgin (2008), çalışmalarında; Ege ve Akdeniz Bölgelerinde yetiştirilen portakal, limon ve mandarinin pestisit kalıntı düzeylerini araştırarak; 210 numunenin 105'inde en az bir adet pestisit kalıntısına rastladıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda ilgili devlet kurumları ve üretici birliklerinin önlem almaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Taştekin ve Dalkılıç (2008), turunç ve kaba limon çöğürlerinde mikoriza ve fosfor uygulamasının fidan gelişimi üzerine etkilerini araştırarak; kaba limonun mikorizaya daha az bağımlı olduğunu ortaya koymuşlardır.

Açıkalin vd. (2009), çalışmalarında; yerli turunç, carrizo, troyer sitranjı anaçlarına aşılı olan Antalya'da yetiştirilen Marsh Seedless greyfurttunun yaprak karbonhidrat içeriği saptanarak; uygun anaç kalem çeşitlerinin tespiti amaçlanmıştır. Materyal olarak BATEM'deki 18 yaşlı ağacı kullanmış olup; en

yüksek karbonhidrat oranının carrizo sitranjı anacına aşılı ağaçlarda olduğunu belirlemişlerdir.

Şimşek (2009), çalışmasında; bazı turunçgil anaçlarında demir klorozuna dayanıklılıktan sorumlu genlerin allelik çeşitliliğini tespit etmek için SSCP (Single Strand Conformation Polymorphism analizi) analizi yapmış olup; Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil yetiştiriciliğinin abiyotik ve biyotik stres faktörlerinin tehditi altında olduğunu ortaya koymuştur. Tristeza virüsünün yayılmasından dolayı turunca alternatif olabilecek yeni anaçların ıslah edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Akbaba (2010), Adana ilinde yapılan anket çalışması sonucu üreticilerin ürün miktarını artırmak için kimyasal ilaç kullanımına yoğunlaştığını belirterek; üreticilerin ilaç kullanımı konusunda bilinçli olmadıklarını ortaya koymuştur.

Polat (2010), çalışmasında; Adana ilinde yaş sebze ve meyvelerin arz edilme miktarları ile meydana gelen fiyatlar arasındaki ilişkiyi analiz ederek; fiyat oluşumunun yapısını incelemiş; üretim miktarının artması ile birim fiyatın azaldığını tespit etmiştir.

Saydam (2010), çalışmasında; İzmir ili, Ödemiş ilçesi, Bademli beldesindeki meyve fidanı üreticilerinin genel özelliklerini inceleyerek; üreticilerin yaşadıkları sorunları ortaya koymuştur. Anket çalışması sonucunda toplanan veriler doğrultusunda üreticilerin eğitim seviyesinin düşük olduğunu; sertifikalı üretime geçilemediğini ve üretimin hala babadan kalma yöntemlerle yapıldığını belirtmiştir.

Gökçe (2011), çalışmasında; portakal ve mandarin tür ve çeşitlerinin morfolojik incelemelerini yapmıştır. Meyve ağaçlarının dal, anaç, taç yapılarını ve yaprak özelliklerini; meyvelerin ise usare miktarı, meyve eti gibi özelliklerini dikkate alarak, tiplerin birbirine benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymuştur.

Sağlam (2013), üreticilerle yapılan anket çalışması doğrultusunda; Uşak'ta faaliyet gösteren tarımsal üretici örgütlerinin mevcut durumları ile üreticilerin sosyo-ekonomik yapısı ve örgütlenmeye yaklaşımları ile örgütlenme konusundaki düşüncelerini ortaya koymuştur.

Büyükarıkan ve Gül (2014), Isparta'da ılıman iklim meyve fidancılığı yapan 50 adet işletmeyle anket çalışması yaparak; üreticilerin materyal temininde sorun yaşadıkları için modern yöntemleri tercih edemediklerini; klasik yöntemleri kullanmaları durumunda ise rekabet gücü ve fidancılığın gelişiminin zayıflayacağını belirtmişlerdir.

Akdeniz vd. (2015), Muğla ilindeki turunçgil üreticilerinin yabancı ot mücadelesinde karşılaştıkları sorunları ve kimyasal mücadele yaparken insan ve çevreye duyarlılıklarını belirlemek amacıyla 80 çiftçi ile yapılan anket çalışması sonucunda; üreticilerin pestisit kullanımı ve seçiminde bilinçli olmadıklarını belirterek; üreticilere yönelik eğitim çalışmalarının yapılması gerektiğini ortaya koymuşlardır.

Öz (2016), Isparta ilinin kiraz ihracat analizini yapmıştır. Anket çalışması yöntemiyle toplanan veriler ışığında; kiraz ihracat sektöründe önemli sorunlar yaşandığını belirtmiştir. Üreticilerin örgütlenme düzeyinin düşük olduğunu ve ihracatta en çok karayolunun tercih edildiğini vurgulamıştır.

Göl (2016), çalışmasında; Antalya ilindeki turunçgil bahçelerinde bulunan yararlı ve zararlı böcek popülasyonunu tespit ederek; zararlıların popülasyon düzeylerinin çok düşük olduğunu; bahçelerde avcı ve asalak türlerin bulunmasının doğal dengeyi koruduğunu ortaya koymuştur.

Kaşka vd. (2017), çalışmalarında; üreticilerin meyve bahçelerini yeni tür ve çeşitleri kullanarak, kullanılan tür ve çeşitlere uygun anaç temin ederek, arındırılmış materyal kullanarak ve sık dikim yaparak kurmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Kızıltuğ (2017), Hatay ilindeki portakal ihracatı yapan işletmelerin uluslararası pazarlarda uyguladıkları stratejilerin belirlenmesi ve işletmelerin ihracatta yaşadıkları sorunlarını değerlendirmek amacıyla anket çalışması yaparak; dış pazarlardaki fiyatlandırmanın piyasa fiyatlarına göre yapıldığını tespit etmiş olup; portakal ihracatının en çok Rusya ve Ortadoğu ülkelerine yapıldığını belirtmiştir.

Özkan vd. (2017), çalışmalarında; Antalya ilindeki üreticilerin yetiştiricilikte sağladığı olumlu gelişmeyi dış pazara yansıtamadığını belirterek; üreticilerin teknolojiden daha fazla yararlanması, donanımlı olması, üretim yapılırken dış pazar talebinin de göz önüne alınması gerektiğini ortaya koymuşlardır.

Elekçioğlu vd. (2017), çalışmalarında; Hatay'ın Dört Yol, Mersin'in Erdemli ilçelerinde Mars Seedless greyfurt ve Valencia portakal çeşidinde hastalık, zararlı ve yabancı otlara karşı organik tarıma uygun mücadele yöntemlerinin uygulanabilirliğini araştırmış olup; Dört Yol'daki tarım parselinde doğal düşman sayısı ve yoğunluğunun arttığını belirtmiş ve organik tarıma yönelik çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırma kapsamında iki çeşit materyalden yararlanılmıştır. Ana materyal olarak Antalya, Adana, Hatay ve Mersin illerinde yer alan turunçgil fidan üretimi yapan işletmelerle yapılan anket çalışmasından elde edilen veriler birincil veriler olarak kullanılmıştır.

İkincil veri kaynakları ise; istatistiki veri sağlayan TÜİK, Ziraat Mühendisleri Odası (ZMO), Dünya Gıda Örgütü (FAO), Akdeniz İhracatçı Birlikleri, Ulusal Turunçgil Konseyi, Ticaret ve Sanayi Odaları ile Antalya, Adana, Hatay ve Mersin İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri'nden elde edilmiştir.

Ayrıca diğer ikincil veri kaynakları olarak da; tez, makale, bildiri vb. çeşitli literatür kaynakların bulgularından faydalanılmıştır.

3.2. Yöntem

Bu çalışma ile Antalya ve Çukurova Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinden anket yöntemi ile toplanan verilerin analizinde SPSS istatistik programından yararlanılmış olup; üreticilere ve işletmelere ait bazı özellikler (yaş, deneyim, eğitim düzeyi, fidan üretim miktarı, gelir gibi) ile karşılaşılan sorunlar arasındaki ilişki ki-kare gibi non-parametrik analize uygun istatistik yöntemiyle değerlendirilmiştir.

İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri'nde yıllık eylem raporları ve DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü)' nün hazırlamış olduğu yıllık tarım istatistikleri, özetleri ve çeşitli kaynaklar incelenmiştir.

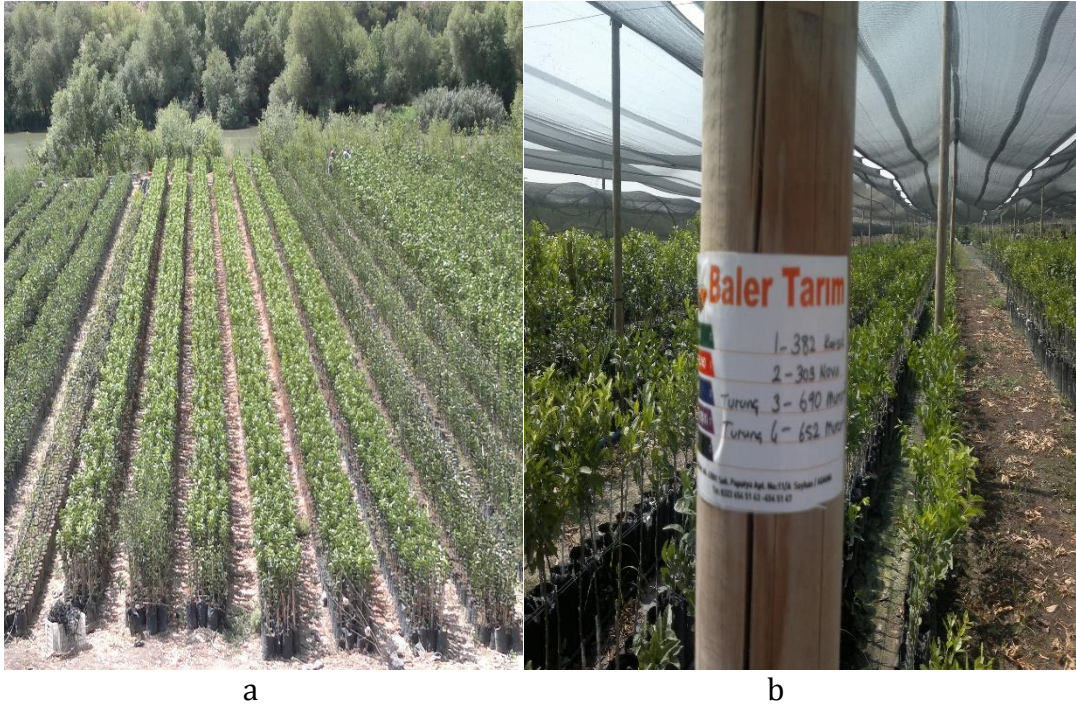
Araştırmanın amaçlarına yönelik çalışmanın yapılacağı yerleri belirlemek üzere ön çalışmalar yapılmıştır. Antalya, Adana, Hatay ve Mersin illerinde fidancılığın yoğun olarak yapıldığı merkezlerdeki işletmeleri temsil eden örneklem sayısı

gayeli örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Buna göre örnek işletmeler, illerdeki işletmelerin dağılımları da dikkate alınarak saptanmıştır.

3.3. Anket Çalışması Yapılan Sahalardan Örnekler

Antalya, Adana, Hatay ve Mersin illerinde araştırma alanı kapsamında belirlenen 81 turuncgil fidan üreticisine gidilerek anket çalışması uygulanmış; böylece bu işletmelerde yapılan üretim faaliyetleri de yakından gözlemlenmiştir.

Adana Sevgi Fidancılık ve Baler Tarım'a ait fidan üretim alanlarının görünümü Şekil 3.1'de, İnal Tarım ve Favori Fidancılık'ın turuncgil fidan üretim alanları Şekil 3.2'de verilmiş olup; Antalya Tam Tarım'a ait fidan üretim alanı Şekil 3.3'de, Akyüz ve Mazlum Fidancılık'a ait turuncgil fidan üretim alanlarına ait görüntüler ise Şekil 3.4'te verilmiştir.

Şekil 3.1. Adana Sevgi Fidancılık (a) ve Baler Tarım'a (b) ait turuncgil fidan üretim alanı

c

d

Şekil 3.2. Adana İnal Tarım (c) ve Favori Fidancılık'a (d) ait turunçgil fidan üretim alanı

Şekil 3.3. Antalya Tam Tarım'a ait turunçgil fidan üretim alanı

e

f

Şekil 3.4. Antalya Akyüz Fidancılık (e) ve Mazlum Fidancılık'a (f) ait turunçgil fidan üretim alanı

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Sosyo-Demografik Bulgular

İncelenen işletmelerin 23 tanesi Antalya'da; 58'i ise Çukurova Bölgesi'ndeki Adana, Hatay ve Mersin illerinde bulunmaktadır (Çizelge 4.1). Yapılan araştırmaya göre; 81 adet turuncgil fidan üreticisinin 69'u erkek (%85.19), geriye kalan (%14.81) 12 tanesi ise bayandır. Ortalama verilere göre üreticilerin %43.21'i 41-50 yaş aralığında bulunmaktadır. %43.48'lik (31-40 yaş) oranla Antalya'daki üreticilerin yaş ortalamasının Çukurova'daki üreticilere göre daha genç olduğu tespit edilmiştir. Çukurova Bölgesi'ndeki fidan üreticileri ise 41-50 yaş aralığında (%48.28) yoğunlaşmıştır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Akdeniz Bölgesi'ndeki turuncgil fidan üreticilerinin demografik özellikleri

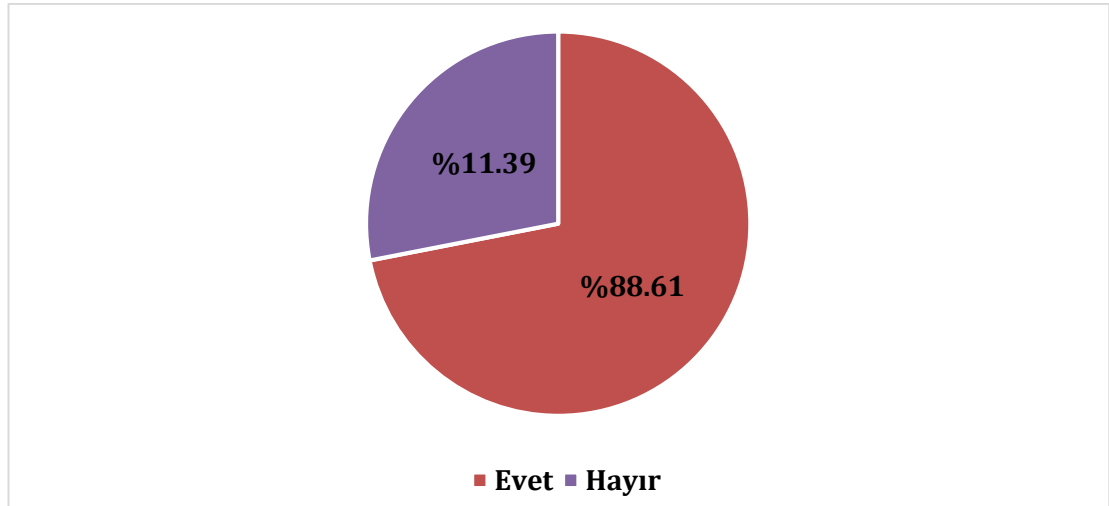
Sosyo-Demografik yapı	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Cinsiyet						
Bayan	4	17.39	8	13.79	12	14.81
Erkek	19	82.61	50	86.21	69	85.19
Yaş						
31-40 yaş	10	43.48	12	20.69	22	27.16
41-50 yaş	7	30.43	28	48.28	35	43.21
51-60 yaş	6	26.09	18	31.03	24	29.63
Medeni durum						
Evli	18	78.26	56	96.55	74	91.36
Bekar	5	21.74	2	3.45	7	8.64
Eğitim durumu						
İlköğretim	10	43.48	24	41.38	34	41.98
Ortaöğretim	7	30.43	15	25.86	22	27.16
Üniversite	6	26.09	19	32.76	25	30.86
Fidan üretimi ile ilgili eğitim alınma durumu						
Evet	11	47.83	14	24.56	25	31.25
Hayır	12	52.17	43	75.44	55	68.75

Söz konusu üreticilerin %91.36'sı evli olmakla birlikte; üreticilerin %41.98'i ilköğretim mezunudur.

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin eğitim durumları Antalya-Çukurova Bölgesi'ne göre farklılık göstermemektedir($p=0.8263$). Turunçgil fidan üreticilerinin üretim ve pazarlama aşamasında sorun yaşamalarının da eğitim düzeyleri ile herhangi bir ilişkisi yoktur.

Fidan üretimi ile ilgili eğitim alınıp alınmadığı ile ilgili olarak katılımcıların %68.75'inin fidan üretimi ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı tespit edilmiş olup; %31.25'inin ise fidan üretimi ile ilgili eğitim aldığı; Antalya ilindeki üreticilerin eğitim alma oranının ise Çukurova Bölgesi'ndeki üreticilere oranla çok daha fazla olduğu anlaşılmıştır (Çizelge 4.1.).

Üreticilerin %88.61'i fidan üretimi konusunda İl-İlçe Müdürlüklerinden ve diğer Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na (GTHB) bağlı kuruluşlardan bilgi aldığını söylerken; %11.39'u herhangi bir kuruluştan bilgi almadığını beyan etmiştir (Şekil 4.1).

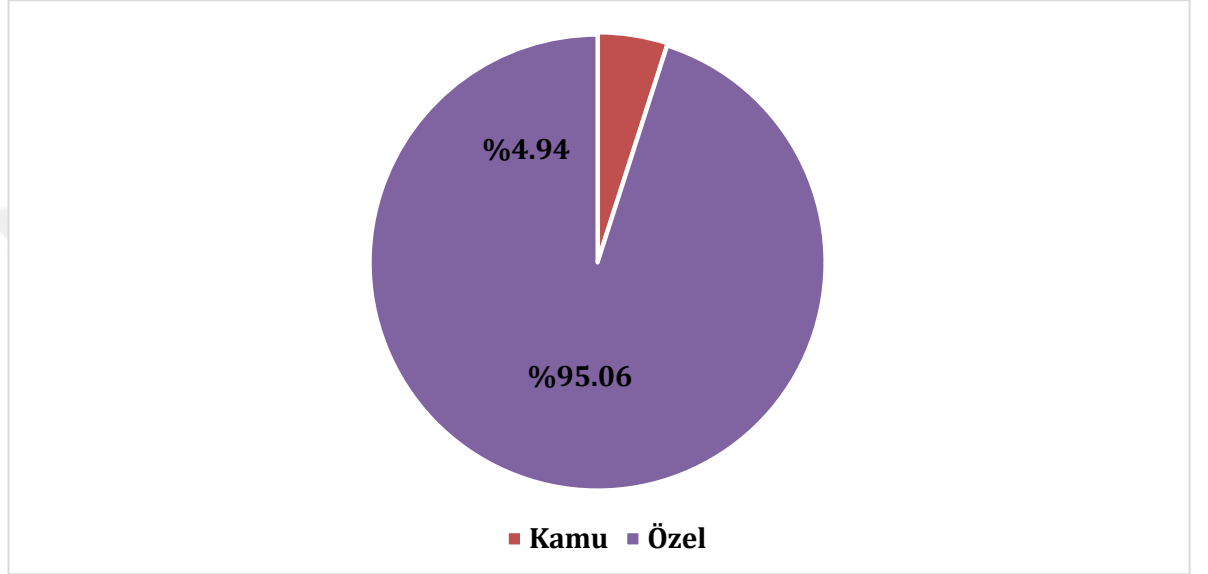
Şekil 4.1. Fidan üretimi ile ilgili İl-İlçe Müdürlüklerinden ve diğer GTHB kuruluşlarından bilgi alma durumu

Turunçgil fidan üreticilerinin cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumu gibi demografik özelliklerine ait bulgular Çizelge 4.1'de verilmiştir.

4.2. İşletme Niteliği ile ilgili Bulgular

4.2.1. İşletme Tipi

Turunçgil fidanı üreticisi işletmelerin ağırlıklı olarak özel işletmelerden oluştuğu tespit edilmiştir (Şekil 4.2).

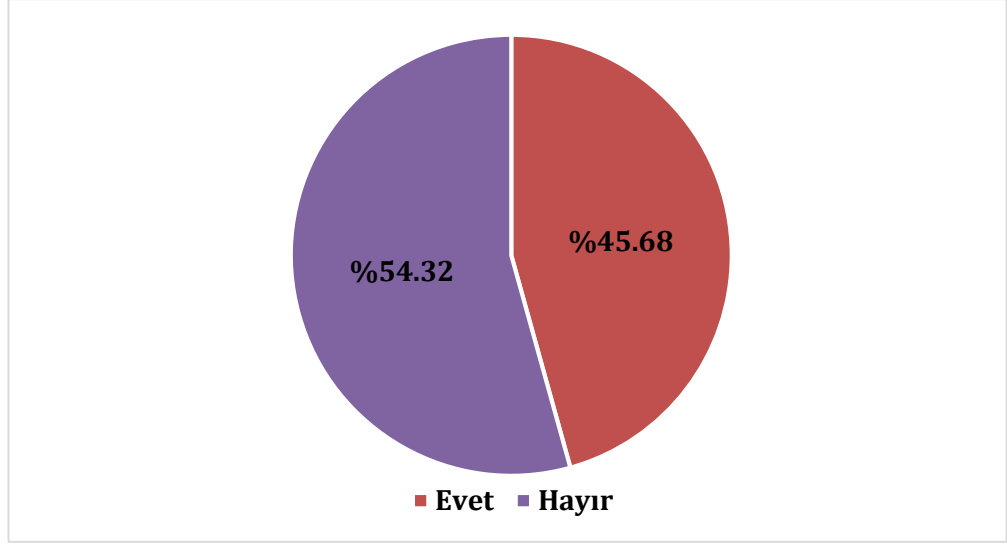

Şekil 4.2. Akdeniz Bölgesindeki işletme tipleri

4.2.2. Kazancın Yeterliliği

Üreticilerin kazançlarının yeterli olup olmaması bölgelere göre farklılık göstermemektedir ($p=0.0839$).

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin kazancının % 54.32'lik bir oranla yeterli gelmediği anlaşılmıştır (Şekil 4.3).

Şekil 4.3. Kazanç yeterliliği durumu

Üreticilerin kazançlarının yeterliliği üretim yapma süresi, yıllık üretim miktarı ve eğitim durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p=0.7529$, $p=0.5806$, $p=0.1222$).

4.2.3. Aylık Ortalama Gelir

Aylık ortalama gelir ağırlıklı olarak 3001-5000 TL'dir (%52.50). 1000-3000 TL arasında gelire sahip işletmecilerin oranı %27.50'dir. %15 oranında üretici ise 5000 TL'den daha fazla aylık ortalama gelire sahiptir. Çukurova Bölgesi'nde aylık ortama geliri 1000 TL'nin altında üretici bulunmazken; Antalya'da aylık ortalama geliri 1000 TL'nin altında olan 4 üretici olduğu görülmektedir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Aylık ortalama gelir

Aylık ortalama gelir	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
1000 tl'den az	4	17.39	.	.	4	5.00
1000-3000 tl	7	30.43	15	26.32	22	27.50
3001-5000 tl	10	43.48	32	56.14	42	52.50
5000 tl'den fazla	2	8.70	10	17.54	12	15.00

Aylık ortalama gelir ile sertifika kademesi ve mühendis tekniker istihdamı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.0012$, $p=0.0202$) olduğu

tespit edilmiştir. Buna göre gelirin artması ile birlikte teknik eleman istihdamı da artırmaktadır.

Turunçgil fidan üreticilerinin aylık ortalama gelirleri ile üretim yapma süresi ve eğitim durumları arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.7244$, $p=0.5391$).

Aylık ortalama gelir ile yıllık üretim miktarları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.0494$) olduğu tespit edilmiştir.

4.2.4. Üretim Yapma Süresi ve Turunçgil Fidan Üretim Oranları

Çizelge 4.3 ile Antalya ilindeki üreticilerin %47.83'ünün; Çukurova Bölgesi'ndeki üreticilerin ise %34.48'inin 11-20 yıl aralığında üretimle uğraştıkları anlaşılmıştır. Akdeniz Bölgesi'ndeki üreticilerin %38.27'si 11-20 yıl aralığında üretim yapmaktadır.

Turunçgil fidan üreticilerinin damla sulama sistemini ve anaç kullanması ile üretim yapma süresi arasında ilişki bulunmamaktadır (sırasıyla $p=0.2867$ ve $p=0.4061$).

Çizelge 4.3. Üretim yapma süresi

Üretim yapma süresi	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
1-5 yıl	6	26.09	10	17.24	16	19.75
6-10 yıl	4	17.39	9	15.52	13	16.05
11-20 yıl	11	47.83	20	34.48	31	38.27
20 yıldan fazla	2	8.70	19	32.76	21	25.93

Akdeniz Bölgesi'nde mandarin fidanı üretimi yapan üretici oranı %98.77, greyluft fidan üretimi yapan üretici oranı %62.96, limon fidanı üretimi yapan üretici oranı %96.30, portakal fidanı üretimi yapan üretici oranı %87.65'lik paya sahiptir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Akdeniz Bölgesi'nde turunçgil fidan üretim oranları

Turunçgil fidanı üretim oranları	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Mandarin fidanı						
Evet	22	95.65	58	100.00	80	98.77
Hayır	1	4.35	.	.	1	1.23
Greyfurt fidanı						
Evet	19	82.61	32	55.17	51	62.96
Hayır	4	17.39	26	44.83	30	37.04
Limon fidanı						
Evet	23	100.00	55	94.83	78	96.30
Hayır	.	.	3	5.17	3	3.70
Portakal fidanı						
Evet	23	100.00	48	82.76	71	87.65
Hayır	.	.	10	17.24	10	12.35

Greyfurt ve portakal çeşitlerinin fidan üretimi ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak oldukça anlamlı ($p=0.0211$, $p=0.0334$) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre portakal Antalya'da daha fazla miktarda üretilirken, greyfurt Çukurova Bölgesi'nde daha fazla üretilmektedir.

4.2.5. İşletmelerin Mühendis-Tekniker İstihdamı ile Ziraat Mühendislerini Çalıştırma Şekilleri

Nitelikli eleman istihdamı ile ilgili olarak %87.65 oranında işletmelerin teknik eleman istihdam etmekte olduğu; %23.46'sı ziraat mühendislerini aktif, %3.70'inin ise kısmi zamanlı çalıştırdığını, %20.99'unun danışmanlık yaptırdığını, %49.38'i ise ziraat mühendislerini resmi prosedürü tamamlamak için çalıştırdıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. İşletmelerin mühendis tekniker istihdamı ile teknik eleman çalıştırma şekilleri

Teknik eleman çalıştırma şekilleri	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Mühendis-tekniker istihdamı						
Evet	20	86.96	51	87.93	71	87.65
Hayır	3	13.04	7	12.07	10	12.35
Ziraat mühendisi aktif çalıştırma						
Evet	6	26.09	13	22.41	19	23.46
Hayır	17	73.91	45	77.59	62	76.54
Ziraat mühendisi kısmi zamanlı çalıştırma						
Evet	1	4.35	2	3.45	3	3.70
Hayır	22	95.65	56	96.55	78	96.30
Ziraat mühendisi danışmanlık yaptırma						
Evet	5	21.74	12	20.69	17	20.99
Hayır	18	78.26	46	79.31	64	79.01
Ziraat mühendisi resmi prosüdürü tamamlamak için						
Evet	9	39.13	31	53.45	40	49.38
Hayır	14	60.87	27	46.55	41	50.62

Turunçgil fidan üreticilerinin üretim ve pazarlama aşamasında sorun yaşamaları ile mühendis, tekniker istihdam etmeleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

4.3. Satış Miktarına İlişkin Bulgular

4.3.1. Mandarin, Portakal ve Limon Fidanı Satış Miktarları

Çizelge 4.6'ya göre; mandarin fidanı satış miktarı ağırlıklı olarak 5000 adet ve üzerindedir (%46.15). Bunu %32.05 ile 0-1500 adet ve %21.79 ile 1501-5000 adet arasındaki satış miktarları takip etmektedir. Portakal fidanında ise ağırlık 5000 adet ve üzeri ile 0-1500 adet arasında olup; satış miktarları %40'lık bir payla eşit düzeydedir. Limon fidanı satış miktarındaki durum ise; 5000 adet ve üzerindeki %61.04'lük satış oranı ile ilk sırada yer almaktadır.

Çizelge 4.6. Mandarin, portakal ve limon fidanı satış miktarları

Turunçgil fidanı satış miktarları	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Mandarin fidanı						
0-1500 adet	16	76.19	9	15.79	25	32.05
1501-5000 adet	4	19.05	13	22.81	17	21.79
5000 adet ve üzeri	1	4.76	35	61.40	36	46.15
Portakal fidanı						
0-1500 adet	16	72.73	14	26.42	30	40.00
1501-5000 adet	3	13.64	12	22.64	15	20.00
5000 adet ve üzeri	3	13.64	27	50.94	30	40.00
Limon fidanı						
0-1500 adet	16	72.73	3	5.45	19	24.68
1501-5000 adet	5	22.73	6	10.91	11	14.29
5000 adet ve üzeri	1	4.55	46	83.64	47	61.04

Turunçgil fidan üreticilerinin mandarin, portakal ve limon çeşitlerinin satış miktarları ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak oldukça anlamlı ($p=0.0001$, $p=0.0008$, $p=0.0001$) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre portakal fidanı Antalya ilinde daha fazla miktarda üretilirken, mandarin ve limon fidanı Çukurova Bölgesi'nde daha çok üretilmektedir.

4.3.2. Kamkat, Greylfurt ve Ağaç Kavunu Fidanı Satış Miktarları

Kamkat satış miktarı ağırlıklı olarak 0-1500 adet arasındadır (%55.17). Bunu %44.83 ile 1500 adet ve üzerindeki satış miktarı takip eder. Greylfurt satış miktarı ağırlıklı olarak 0-1500 adet düzeyindedir (%70.21). Bunu %29.79 ile 1500 adet ve üzerindeki satış miktarı takip etmektedir. Ağaç kavunu satış miktarı ağırlıklı olarak 0-1500 adet arasında olup; %87.5 düzeyindedir. Bunu %12.5 ile 1500 adet ve üzerindeki satış miktarı takip etmektedir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Kamkat, greyfurt ve ağaç kavunu fidanı satış miktarları

Turunçgil fidanı satış miktarları	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kamkat fidanı						
0-1500 adet	15	93.75	17	40.48	32	55.17
1500 adet ve üzeri	1	6.25	25	59.52	26	44.83
Greyfurt fidanı						
0-1500 adet	16	94.12	17	56.67	33	70.21
1500 adet ve üzeri	1	5.88	13	43.33	14	29.79
Ağaç kavunu fidanı						
0-1500 adet	7	100.00	7	77.78	14	87.50
1500 adet ve üzeri	.	.	2	22.22	2	12.50

Turunçgil fidan üreticilerinin kamkat ve greyfurt çeşitlerinin satış miktarları ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak oldukça anlamlı ($p=0.0003$, $p=0.0070$) olduğu tespit edilmiştir.

4.4. Üretim ve Üretim Alanlarına İlişkin Bulgular

Akdeniz Bölgesi'nde bulunan turunçgil fidan üreticilerinin üretim alanlarının ağırlıklı olarak %73.42'lik payla kendilerine ait olduğu belirlenmiş olup; kiraladıkları arazilerde üretim yapan işletmelerin oranı ise %46.84'tür (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Akdeniz Bölgesi'ndeki işletmelerin üretim alanlarının mülkiyet durumu

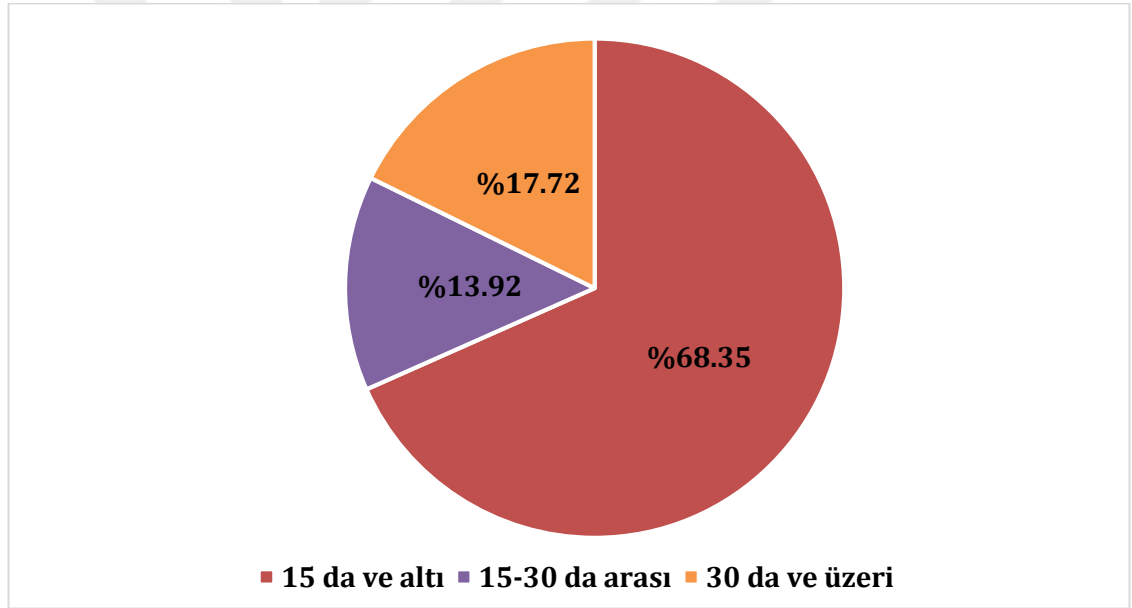
Arazi mülkiyet durumu	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kendi mülkü						
Evet	13	61.90	45	77.59	58	73.42
Hayır	8	38.10	13	22.41	21	26.58
Kiralık						
Evet	8	38.10	29	50.00	37	46.84
Hayır	13	61.90	29	50.00	42	53.16

Turunçgil fidan üreticilerinin üretim yaptıkları arazilerin kiralık ya da kendilerine ait olup olmaması durumu ile Antalya-Çukurova Bölgesi arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.2520$, $p=0.2151$).

4.4.1. Fidan Üretim Alanlarının Büyüklüğü

Fidan üretim alanları üç kategoride incelenmiştir. Buna göre; işletmeler büyük oranda 15 da ve altında üretim alanına sahiptir (%68.35). İşletmelerin %17.72'sinde bu büyüklük 30 da ve üzerinde olmakla birlikte; geriye kalan %13.92'lik kısmı 15-30 da arasında fidan üretim alanına sahiptir (Şekil 4.4).

Turunçgil fidan üreticilerinin üretim yaptıkları alanın büyüklüğü ile Antalya ile Çukurova Bölgesi arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.0762$).

Şekil 4.4. Fidan üretim alanı büyüklükleri

4.4.2. İşletmelerin Yıllık Üretim Miktarı

Çizelge 4.9'dan da anlaşılacağı gibi Akdeniz Bölgesi'ndeki İşletmelerin %34.57'sinin yıllık üretim miktarı 10 bin adetten azdır. 10-50 bin adet yıllık üretim miktarına sahip işletmeler %32.10, 50 bin adetten fazla yıllık üretim miktarına sahip işletmeler ise %33.33 oranında olup; işletmelerin büyük bir çoğunluğunda 3-5 kişi (%50.62) çalıştığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.9. İşletmelerin yıllık üretim miktarları ile çalışan kişi sayısı

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Yıllık üretim miktarı						
10 bin adetten az	19	82.61	9	15.52	28	34.57
10-50 bin adet	2	8.70	24	41.38	26	32.10
50 bin adetten fazla	2	8.70	25	43.10	27	33.33
Çalışan kişi sayısı						
0-2 kişi	9	39.13	8	13.79	17	20.99
3-5 kişi	12	52.17	29	50.00	41	50.62
6-10 kişi	1	4.35	11	18.97	12	14.81
10'dan fazla	1	4.35	10	17.24	11	13.58

Yıllık üretim miktarları ile üretim kademesi arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.0141$) olduğu tespit edilmiştir.

Turunçgil fidan üreticilerinin üretim yerlerinin kendilerine ait olması ya da kiralık olması yıllık üretim miktarını etkilememektedir.

Damla sulama sisteminin kullanılması ile yıllık üretim miktarları arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.0789$).

Turunçgil fidan üreticilerinin pazarlama aşamasında ve damızlık sorunu yaşaması ile yıllık üretim miktarları arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.1405$, $p=0.4763$).

Üreticilerin pazarlama aşamasında sorun yaşaması yıllık üretim miktarına göre farklılık göstermemektedir.

Turunçgil fidan üreticilerinin çeşitlerini piyasa durumuna ve çiftçi talebine göre belirlemesi ile yıllık üretim miktarları arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.9285$, $p=0.9011$).

4.4.3. İşletmelerin Üretim Kademesi

Çizelge 4.10'a göre Akdeniz Bölgesi'ndeki turuncgil fidan üreticilerinin %88.61'inin standart üretim yaptığı anlaşılmıştır. Buna karşın yapılan görüşmelerde üreticilerin sertifikalı üretim yapmak istedikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 4.10. Fidan üretim kademeleri

Fidan üretim kademeleri	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Standart üretim						
Evet	18	85.71	52	89.66	70	88.61
Hayır	3	14.29	6	10.34	9	11.39
Sertifikalı üretim						
Evet	3	14.29	8	13.79	11	13.92
Hayır	18	85.71	50	86.21	68	86.08
Etiketsiz üretim						
Evet	1	4.76	3	5.17	4	5.06
Hayır	20	95.24	55	94.83	75	94.94

Turuncgil fidan üreticilerinin üretim kademesi ile Antalya-Çukurova Bölgesi arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.0909$).

Turuncgil fidan üreticilerinin kullandıkları sertifika kademesi ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.9459$).

4.4.4. Fidan Üretim Yerleri

Çizelge 4.11'den turuncgil fidan üretimi yapan firmaların % 24.05'inin seralarda, %5.6'sının böcek geçirmez tel seralarda, %12.66'sının gölgelik altında, %83.54'ünün ise üretimlerini açık arazilerde yapılmakta olduğu anlaşılmıştır.

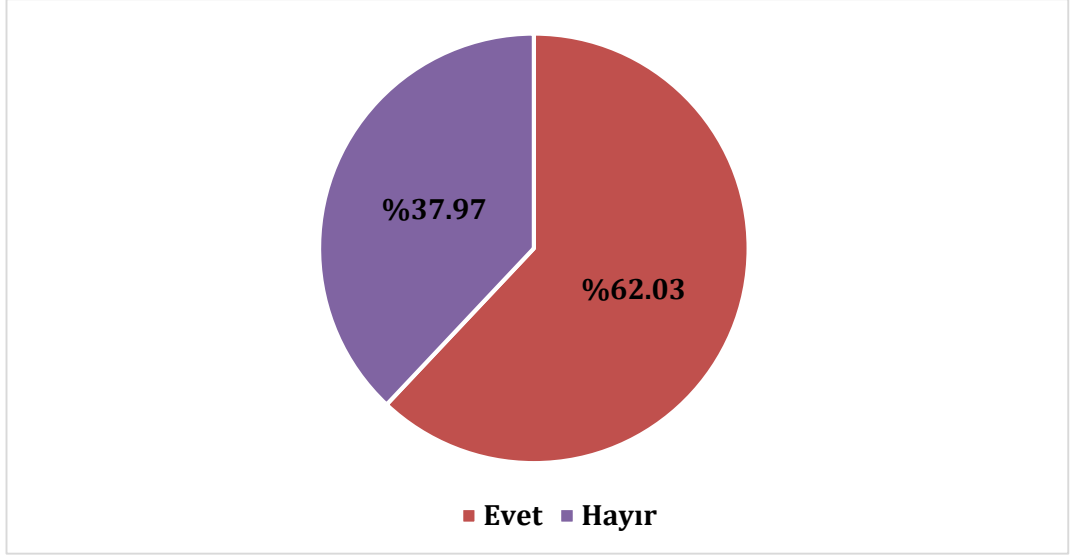
Çizelge 4.11. Turunçgil fidan üretim yerleri

Fidan Üretim Yerleri	Antalya		Çukurova		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Sera						
Evet	14	66.67	5	8.62	19	24.05
Hayır	7	33.33	53	91.38	60	75.95
Tel sera						
Evet	1	4.76	3	5.17	4	5.06
Hayır	20	95.24	55	94.83	75	94.94
Gölgelik altı						
Evet	3	14.29	7	12.07	10	12.66
Hayır	18	85.71	51	87.93	69	87.34
Açık arazi						
Evet	14	66.67	52	89.66	66	83.54
Hayır	7	33.33	6	10.34	13	16.46

Üretimin gölgelik altında yapılması bölgelere göre farklılık göstermemekte olup; turunçgil fidan üreticilerinin, fidan üretim yeri olarak açık arazi ve seraları kullanma durumları ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak oldukça anlamlı ($p=0.0001$ $p=0.0026$) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Çukurova Bölgesi'nde açık arazide daha fazla fidan üretimi gerçekleştirilmektedir.

4.4.5. Münavebe Yapılma Durumu

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üretimi yapan üreticilerin münavebe yapma durumu Şekil 4.5'te gösterilmiştir. Buna göre üreticilerin %62.03'ü münavebe yaptıklarını belirtmişlerdir. Münavebe toprağın verimliliğinin korunması açısından oldukça önemlidir.

Şekil 4.5. Münavebe yapılma durumu

Turunçgil fidan üreticilerinin münavebe yapması ile bölgeler arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.1124$).

4.4.6. Fidan Üretim Şekilleri ve Fidan Köklerinin Toprağa Geçme Durumu

Turunçgil fidan üreticilerinin %65.82'sinin torbada yetiştiricilik yaptığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Turunçgil fidan üretim şekilleri ve fidan köklerinin toprağa geçme durumu

Turunçgil fidan üretim şekilleri	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Tohumun direk toprağa ekimi ve aşılması yolu ile yetiştiricilik						
Evet	6	28.57	25	43.10	31	39.24
Hayır	15	71.43	33	56.90	48	60.76
Torbada yetiştiricilik						
Evet	16	76.19	36	62.07	52	65.82
Hayır	5	23.81	22	37.93	27	34.18
Saksıda yetiştiricilik						
Evet	5	23.81	2	3.45	7	8.86
Hayır	16	76.19	56	96.55	72	91.14
Diğer						
Evet	1	4.76	1	1.72	2	2.53
Hayır	20	95.24	57	98.28	77	97.47
Fidan köklerinin toprağa geçme durumu						
Evet	5	23.81	48	82.76	53	67.09
Hayır	16	76.19	10	17.24	26	32.91

Turunçgil fidan üreticilerinin %67.09'u fidan köklerinin toprağa geçtiğini ifade etmiştir (Çizelge 4.12).

4.4.7. Tohum Ekim Şekli

Turunçgil fidan üreticilerinin %8.86'sı tohum ekimini kasalara, %10.13'ü bençlere, %15.19'u tohum ekimini viyollere, üreticilerin %64.56'sı tohum ekimini direk torbaya yaptığını ifade ederek; üreticilerin %8.86'sı ise tohum ekimini alçak tünellere yaptığını belirtmiştir (Çizelge 4.13).

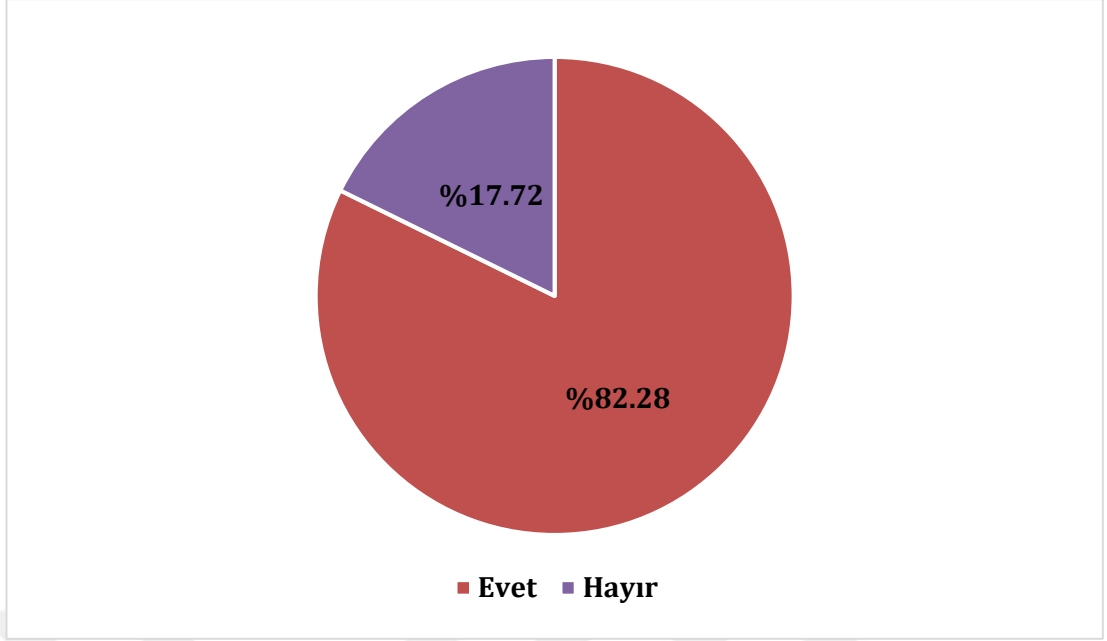
Çizelge 4.13. Tohum ekim şekli

Tohum ekimi şekilleri	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kasa						
Evet	5	23.81	2	3.45	7	8.86
Hayır	16	76.19	56	96.55	72	91.14
Beç						
Evet	1	4.76	7	12.07	8	10.13
Hayır	20	95.24	51	87.93	71	89.87
Viyol						
Evet	6	28.57	6	10.34	12	15.19
Hayır	15	71.43	52	89.66	67	84.81
Torba						
Evet	10	47.62	41	70.69	51	64.56
Hayır	11	52.38	17	29.31	28	35.44
Alçak tünel						
Evet	2	9.52	5	8.62	7	8.86
Hayır	19	90.48	53	91.38	72	91.14

4.4.8. Toprak İzolasyonu

Turunçgil fidan üreticilerinin toprak izolasyonu yapma oranları şekil 4.6'da gösterilmiş olup; Akdeniz Bölgesi'ndeki üreticilerin %82.28'inin toprak izolasyonu yapmakta olduğu tespit edilmiştir.

Buna göre; toprak izolasyonu yapan üreticiler toprağın havalanmasını ve toprak drenajının düzenlenmesini sağlamış olurlar.

Şekil 4.6. Toprak izolasyonu yapılma durumu

Toprak izolasyonu ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır (p=0.8609).

Turunçgil fidan üreticilerinin toprak izolasyonu yapması ile bölgeler arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır (p=0.1870).

4.4.9. Kullanılan Harç Materyali, İkinci Kez Kullanımı ve Dezenfeksiyonu

Çizelge 4.14'e göre; turunçgil fidan üreticilerinin %62.03'ü harç materyali olarak direk toprağı, %8.86'sı harç materyali olarak torf-pomza karışımını, %26.58'i harç materyali olarak torf-perlit karışımı ile diğer toprak kum-orman toprağı karışımlarını kullanmaktadır. Üreticilerin hiçbiri torf maden-cüruf karışımını kullanmamaktadır.

Çizelge 4.14. Kullanılan harç materyali, ikinci kez kullanımı ve dezenfeksiyonu

Harç Materyali	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Direk toprak						
Evet	10	47.62	39	67.24	49	62.03
Hayır	11	52.38	19	32.76	30	37.97
Torf pomza karışımı						
Evet	2	9.52	5	8.62	7	8.86
Hayır	19	90.48	53	91.38	72	91.14
Torf perlit karışımı						
Evet	16	76.19	5	8.62	21	26.58
Hayır	5	23.81	53	91.38	58	73.42
Torf maden cüruf karışımı						
Hayır	21	100.00	58	100.00	79	100.00
Toprak kum orman toprağı karışımı						
Evet	5	23.81	16	27.59	21	26.58
Hayır	16	76.19	42	72.41	58	73.42
Harç materyalinin ikinci kez kullanımı						
Evet	.	.	2	3.45	2	2.53
Hayır	21	100.00	56	96.55	77	97.47
Harç materyalinin dezenfeksiyonu						
Evet	15	71.43	51	87.93	66	83.54
Hayır	6	28.57	7	12.07	13	16.46

Kullanılan harç materyalinin torf pomza ya da diğer toprak kum karışımı olması; bölgelere göre farklılık göstermemekte olup ($p=0.5474$, $p=0.5882$); turunçgil fidan üreticilerinin harç materyali olarak direk toprağı ya da torf perlit karışımını kullanmaları ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.0485$, $p=0.0001$) olduğu tespit edilmiştir.

Turunçgil fidan üreticilerinin %97.47'si harç materyalini ikinci defa kullanmadığını ifade etmekte olup; %83.54'lük bölümü ise harç materyalinin dezenfeksiyonunu sağladığını belirtmektedir (Çizelge 4.14).

4.4.10. Nematod Analizi

Turunçgil fidan üreticilerinin %79.75'i nematod analizi yaptırdığını bildirmiştir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. Nematod analizi yapılma durumu

Nematod analizi	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Evet	20	95.24	43	74.14	63	79.75
Hayır	1	4.76	15	25.86	16	20.25

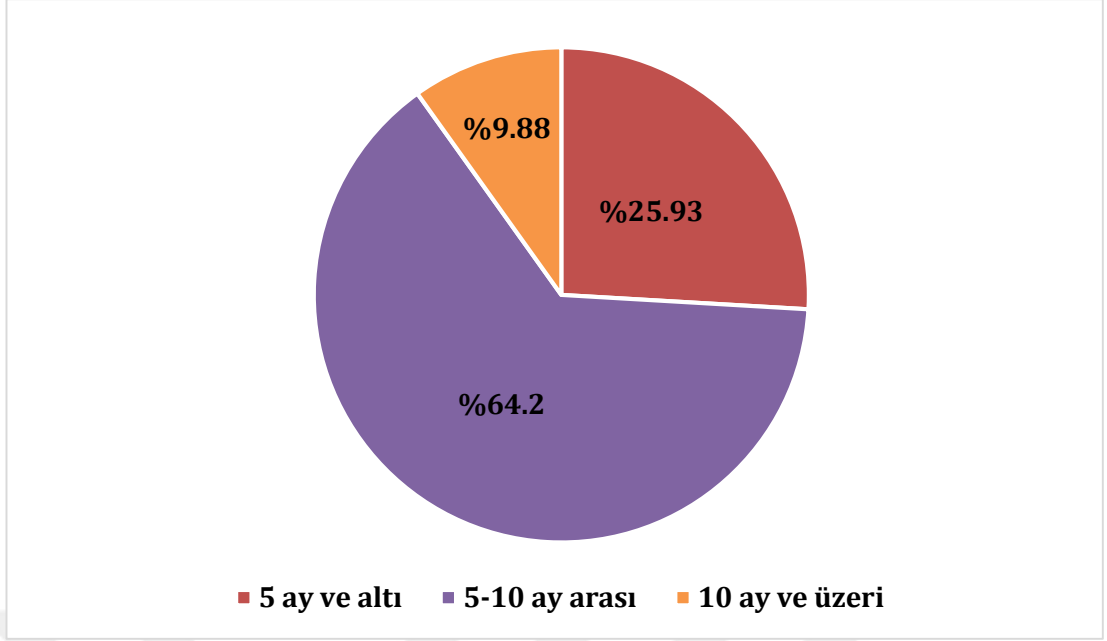
Turunçgil fidan üreticilerinin, bitki sağlığı standartları gereğince; nematod analizi yaptırmaları ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.0283$) olduğu tespit edilmiştir.

Nematod Analizi yaptırılması ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.8353$).

4.5. Aşılamaya İlişkin Bulgular

4.5.1. Ekilen Tohumun Aşıya Gelme Süresi ve Aşılama Dönemi

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin büyük bir kısmı (%64.2) ekilen tohumların 5-10 ay arasındaki süre zarfında aşılama uygun hale geldiğini bildirmiştir (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Ekilen tohumun aşıya gelme süresi

Aşılamanın yapıldığı zamana ilişkin olarak Çizelge 4.16'da; işletmeler tarafından aşılamanın ağırlıklı olarak sonbahar ayında yapıldığı görülmektedir (%98.73).

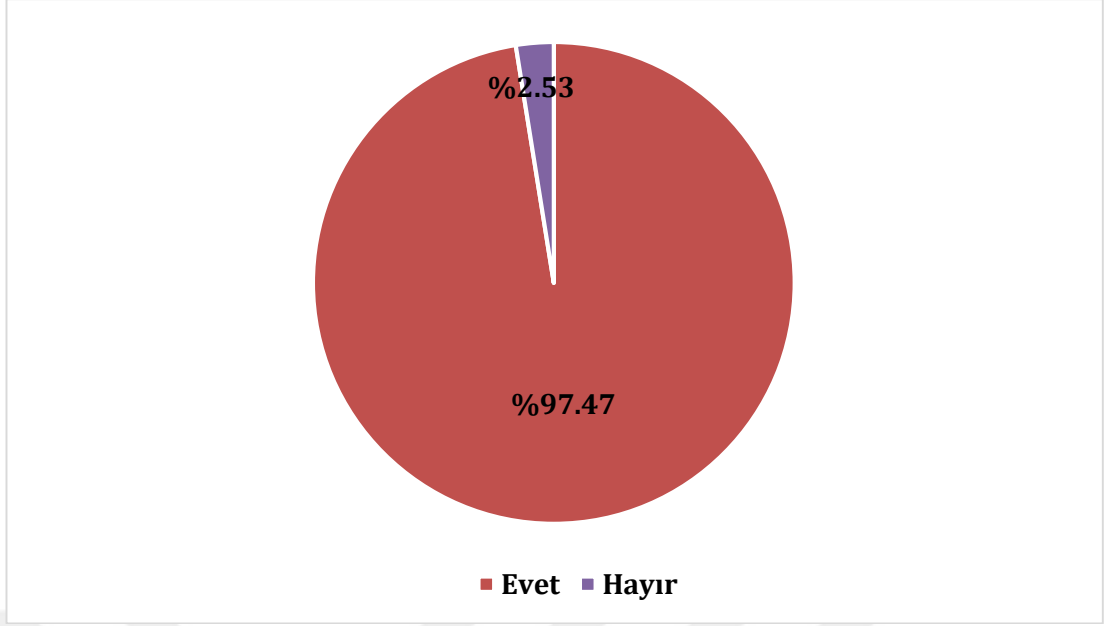
Turunçgil fidanlarının aşılmasında %98.73 oranında göz aşısı uygulanmakta olup; sonbaharda daha çok durgun T göz aşısının yapıldığı tespit edilmiştir (%87.34). Üreticilerin sadece %10.13'ünün kalem aşısı kullanmayı tercih ettiği belirlenerek; aşılamanın %62.03 oranında aşısı ustaları tarafından yapılmakta olduğu ve günde 1001-2000 adet aşısı yapıldığı saptanmıştır (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. Aşılama dönemi, kullanılan aşı çeşitleri, aşığı kimlerin yaptığı ve günlük yapılan göz aşı miktarı

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Aşılama zamanı						
Sonbahar	20	95.24	58	100.00	78	98.73
İlkbahar	1	4.76	.	.	1	1.27
Göz aşı						
Evet	20	95.24	58	100.00	78	98.73
Hayır	1	4.76	.	.	1	1.27
Kalem aşı						
Evet	7	33.33	1	1.72	8	10.13
Hayır	14	66.67	57	98.28	71	89.87
Göz Aşı tipi						
Durgun T göz aşı	17	80.95	52	89.66	69	87.34
Sürgün T göz aşı	4	19.05	6	10.34	10	12.66
Aşı kimlere yaptırılıyor						
Firmada çalışan işçilere	2	9.52	8	13.79	10	12.66
Aşı ustalarına	12	57.14	37	63.79	49	62.03
Kendi	7	33.33	13	22.41	20	25.32
Günde kaç göz aşısı yapılmakta						
0-1000 adet	16	76.19	13	22.41	29	36.71
1001-2000 adet	5	23.81	45	77.59	50	63.29

4.5.2. Aşılama Hijyen Kuralları

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin %97.47'si aşılama esnasında hijyen kurallarına dikkat ettiğini beyan etmiştir (Şekil 4.8). Bu oran üreticilerin büyük bir kısmının hijyen konusunda duyarlı olduklarının göstergesidir.

Şekil 4.8. Hijyen kurallarını dikkate alma durumu

4.6. Sulama ve Gübrelemeye İlişkin Bulgular

4.6.1. Sulama ve Gübreleme Şekilleri

Üreticilerin %59.49'u sulama ve gübrelemeyi damla sulama sistemiyle yaptığını ifade etmiştir (Çizelge 4.17).

Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda üreticilerin çok büyük bir kısmı, sulamanın fidan verimi ve kalitesi üzerinde olumlu etkisinin olduğunu bildirmiştir.

Çizelge 4.17. Sulama ve gübreleme yapılaş şekilleri

Sulama ve gübreleme yapılaş şekilleri	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kontrol ünitesi otomasyonlu						
Evet	1	4.76	5	8.62	6	7.59
Hayır	20	95.24	53	91.38	73	92.41
Kontrol ünitesi manuel olarak						
Evet	8	38.10	12	20.69	20	25.32
Hayır	13	61.90	46	79.31	59	74.68
Elle uygulama						
Evet	4	19.05	1	1.72	5	6.33
Hayır	17	80.95	57	98.28	74	93.67
Yağmurlama sulama ile						
Evet	4	19.05	2	3.45	6	7.59
Hayır	17	80.95	56	96.55	73	92.41
Damla sulama ile						
Evet	8	38.10	39	67.24	47	59.49
Hayır	13	61.90	19	32.76	32	40.51

Turunçgil fidan üreticilerinin damla sulama sistemini kullanmaları ile işletmelerinde mühendis ya da tekniker istihdam etmeleri arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.2173$).

Turunçgil fidan üreticilerinin damla sulama sistemini kullanması ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.1900$).

4.6.2. Toprak Analizi

Turunçgil fidan üreticilerinin %98.73'ü toprak analizi yaptırdığını belirtmiştir. Üreticilerin %84.81'i ise gübrelemeyi toprak analizi sonuçlarına göre yapmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 4.18).

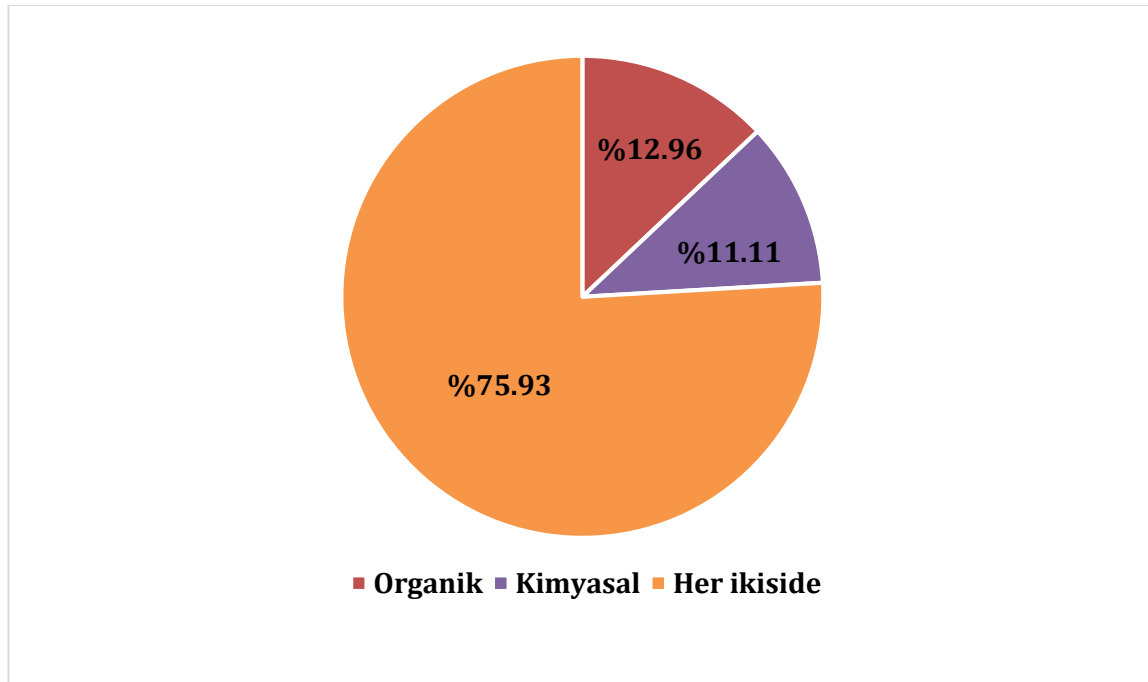
Çizelge 4.18. Toprak analiz durumu ve analiz sonuçlarına göre gübreleme oranları

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Üretim ortamının toprak analizi						
Evet	20	95.24	58	100.00	78	98.73
Hayır	1	4.76	.	.	1	1.27
Gübreleme						
Evet	16	76.19	51	87.93	67	84.81
Hayır	5	23.81	7	12.07	12	15.19

Turunçgil fidan üreticilerinin toprak analizi yaptırması ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.2855$).

4.6.3. Kullanılan Gübre Çeşitleri

Turunçgil fidan üreticilerinin büyük çoğunluğu (%75.93) hem organik hemde kimyasal gübre kullanmaktadır (Şekil 4.9).

Şekil 4.9. Kullanılan gübre çeşiti

4.7. Anaç ve Damızlık Üretimine İlişkin Bulgular

4.7.1. Anaç Seçiminde Dikkat Edilen Faktörler ve Kullanılan Anaçlar

Turunçgil fidan üreticilerinin %29.63'ü anaç seçimi yaparken çok çekirdekliliğe; %37.04'ü dona, kuraklığa, kirece dayanıklı olmasına, %28.40'ı virüs-viroidlere ve kök ve gövde çürüklüğüne tolerans sağlamasına dikkat etmektedir (Çizelge 4.19). Turunçgil fidan üreticilerinin %72.84 gibi büyük bir bölümü en çok kullandığı anaçın turunç olduğunu belirtmiştir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.19. Anaç seçimi yaparken dikkat edilen faktörler

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Çok çekirdeklilik						
Evet	3	13.04	21	36.21	24	29.63
Hayır	20	86.96	37	63.79	57	70.37
Dona kuraklığa dayanıklılık						
Evet	10	43.48	20	34.48	30	37.04
Hayır	13	56.52	38	65.52	51	62.96
Virüs viroidlere dayanıklılık						
Evet	3	13.04	20	34.48	23	28.40
Hayır	20	86.96	38	65.52	58	71.60
Kök ve gövde çürüklüğüne tolerans						
Evet	3	13.04	20	34.48	23	28.40
Hayır	20	86.96	38	65.52	58	71.60

Turunçgil fidan üreticilerinin sadece %4.94'ü anaç olarak üç yapraklıyı tercih ettiğini, %34.57'si ise carrizo'yu tercih ettiğini bildirmiş olup; üreticilerin %18.52'si ise anaç olarak diğer anaçları (Troyer gibi) kullandığını ifade etmiştir (Çizelge 4.20).

Üreticilerin en çok turunç ve carrizo anaçlarını kullanımı ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.0085$, $p=0.0103$) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre bu iki anaç Çukurova Bölgesi'nde daha yüksek oranda kullanılmaktadır.

Çizelge 4.20. Kullanılan anaçlar

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Turunç						
Evet	12	52.17	47	81.03	59	72.84
Hayır	11	47.83	11	18.97	22	27.16
Üç yapraklı						
Evet	2	8.70	2	3.45	4	4.94
Hayır	21	91.30	56	96.55	77	95.06
Carrizo						
Evet	3	13.04	25	43.10	28	34.57
Hayır	20	86.96	33	56.90	53	65.43
Diğer anaçlar						
Evet	2	8.70	13	22.41	15	18.52
Hayır	21	91.30	45	77.59	66	81.48

4.7.2. Aşı Gözü Kaynağı

Turunçgil fidan üreticilerinin %6.17'si kendi damızlık parselinden sertifikasız olarak, %45.68'i BATEM gibi sertifikalı damızlık üreten yerlerden, %33.33'ü ise aşı gözü kaynağını üretici bahçelerindeki ağaçlardan temin ettiğini belirtmiştir (Çizelge 4.21).

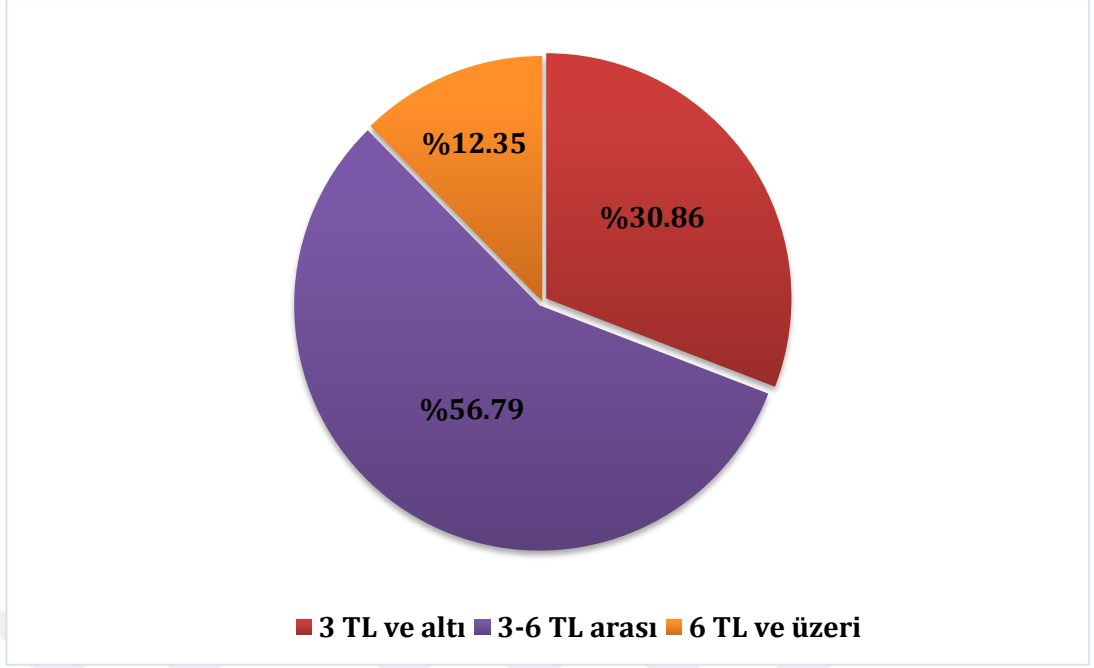
Turunçgil fidan üreticilerinin büyük bir kısmı sertifikalı anaç ve kalem ya da bunlardan birini kullandığını; kullandıkları sertifikalı anaç ve kalemleri büyük oranda kamu kurumlarından temin ettiklerini belirtmişlerdir. Bir kısmı ise sertifikalı anaç ve kalemlerini kendisinin ürettiğini ya da özel sektörden karşıladığını bildirmiştir.

Çizelge 4.21. Aşı gözü kaynağı

Aşı gözü kaynağı	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kendi damızlık parselimden sertifikasız						
Evet	3	13.04	2	3.45	5	6.17
Hayır	20	86.96	56	96.55	76	93.83
Sertifikalı damızlık üreten yerlerden						
Evet	8	34.78	29	50.00	37	45.68
Hayır	15	65.22	29	50.00	44	54.32
Üretici bahçelerindeki ağaçlardan						
Evet	5	21.74	22	37.93	27	33.33
Hayır	18	78.26	36	62.07	54	66.67

Turunçgil fidan üreticilerinin sadece % 11.1'i üç no'lu damızlık ünitesi kurduğunu belirtmiştir. Bu sebeple; üç no'lu damızlık ünitesi kurma düşüncesinin henüz yeterince oluşmadığı tespit edilmiştir. Turunçgil fidan üreticileri şartlarının ağır olması, kapasitesinin yeterli olmaması, sertifikalı aşı gözünün çeşit sahibi kuruluşlardan temin edilmek istenmesi gibi sebeplerden dolayı üç no'lu damızlık ünitesi kurmadığını bildirmiştir.

Şekil 4.10'da Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin bir fidan maliyetinin ağırlıklı olarak 3-6 TL arasında olduğu tespit edilmiştir (%56.79).

Şekil 4.10. Bir fidan maliyeti

Turunçgil fidan üreticilerinin bir fidan maliyeti ile Antalya-Çukurova Bölgesi arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.0607$).

4.8. Turunçgil Çeşitlerine İlişkin Bulgular

4.8.1. Çeşit Sahibi Kuruluşların Bilinmesi ve Çeşit Seçiminin Belirlenmesi

Turunçgil fidan üreticilerinin %56.79'u Türkiye'de çeşit sahibi kuruluşları bildiğini belirtirken; geriye kalan %43.21'i çeşit sahibi kuruluşlar ile ilgili bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Turunçgil fidan üreticilerinin %66.67'si üretimini yaptığı çeşitleri piyasa durumuna göre belirlediğini ifade ederken; üreticilerin %2.47'si üretimini yaptığı çeşitleri çeşidin özelliğine, %1.23'ü ise üretimini yaptığı çeşitleri erkencilik durumuna göre belirlediğini belirtmiştir. Turunçgil fidan üreticilerinin %58.02'si üretimi yapılan çeşitleri belirlerken çiftçi taleplerini göz önünde bulundurduğunu ifade etmiş olup; üreticilerin %4.94'ü ise üretim yapılan çeşitlerin belirlenmesinde diğer faktörlerin etkili olduğunu bildirmiştir. Medyanın turunçgil fidan üreticilerinin çeşit belirlemesi üzerinde herhangi bir etkisinin bulunmadığı saptanmıştır (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. Çeşit sahibi kuruluşların bilinmesi ve çeşit seçiminin belirlenmesi

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Çeşit sahibi kuruluşların bilinmesi						
Evet	20	86.96	26	44.83	46	56.79
Hayır	3	13.04	32	55.17	35	43.21
Piyasa koşulları						
Evet	16	69.57	38	65.52	54	66.67
Hayır	7	30.43	20	34.48	27	33.33
Çeşit özelliği						
Evet	.	.	2	3.45	2	2.47
Hayır	23	100.00	56	96.55	79	97.53
Erkencilik						
Evet	.	.	1	1.72	1	1.23
Hayır	23	100.00	57	98.28	80	98.77
Medya baskısı						
Hayır	23	100.00	58	100.00	81	100.00
Çiftçi talebi						
Evet	8	34.78	39	67.24	47	58.02
Hayır	15	65.22	19	32.76	34	41.98
Diğer						
Evet	3	13.04	1	1.72	4	4.94
Hayır	20	86.96	57	98.28	77	95.06

Turunçgil fidan üreticilerinin büyük çoğunluğu patentli anaç ve çeşit üretimi yapmadığını ifade etmiştir.

4.8.2. Son Yıllarda En Çok Talep Gören Çeşitler

Turunçgil fidan üreticilerinin %8.64'ü son yıllarda en çok washington portakalının, %12.35'i erkenci özelliğinden dolayı en çok "Okitsu" mandarin çeşidinin, %77.78'i son yıllarda erkenci özelliğinden dolayı "Mayer" limon çeşidinin, %16.05'i ise geççi özelliğinden dolayı "Wase murcott" mandarin çeşidinin tercih edildiğini ifade etmiş olup; %8.64'ü ise son yıllarda diğer çeşitlerin talep görmeye başladığını belirtmiştir (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. Türlerine göre talep gören çeşitler

Türlere göre talep gören turunçgil çeşitleri	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Portakal-Washington						
Evet	7	30.43	.	.	7	8.64
Hayır	16	69.57	58	100.00	74	91.36
Mandarin-Okitsu						
Evet	8	34.78	2	3.45	10	12.35
Hayır	15	65.22	56	96.55	71	87.65
Limon-Mayer						
Evet	18	78.26	45	77.59	63	77.78
Hayır	5	21.74	13	22.41	18	22.22
Mandarin-Wase Murcott						
Evet	4	17.39	9	15.52	13	16.05
Hayır	19	82.61	49	84.48	68	83.95
Diğer						
Evet	1	4.35	6	10.34	7	8.64
Hayır	22	95.65	52	89.66	74	91.36

Ayrıca; yapılan görüşmelerde Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin büyük bir kısmı yurt içinde tescil edilmemiş çeşitleri üretmediğini bildirmiştir. "Washington" portakal ve "Okitsu" mandarin çeşitlerinin talep görmesi ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.0001$, $p=0.0001$) olduğu tespit edilmiştir.

4.9. Hastalık ve Zararlılarla Mücadeleye İlişkin Bulgular

4.9.1. Virüs Hastalıklarının Önemi ve Karşılaşılan En Önemli Virüs Hastalıkları

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin tamamına yakınının (%98.77) turunçgillerde virüs hastalıklarının önemini bildiği anlaşılmıştır.

Turunçgil fidan üreticilerinin %18.52'si en önemli turunçgil virüs hastalığının (Satsuma Dwarf) cüceleşme olduğunu, üreticilerin %16.05'i tristeza olduğunu,

%40.74'ü ise en önemli turunçgil virüs hastalığının yaprak kıvrıcıklığı olduğunu ifade etmiştir. Turunçgil fidan üreticilerinin %7.41'i ise diğer virüs hastalıklarının tristeza, yaprak kıvrıcıklığı ve cüceleşmeden daha önemli olduğunu bildirmiştir (Çizelge 4.24).

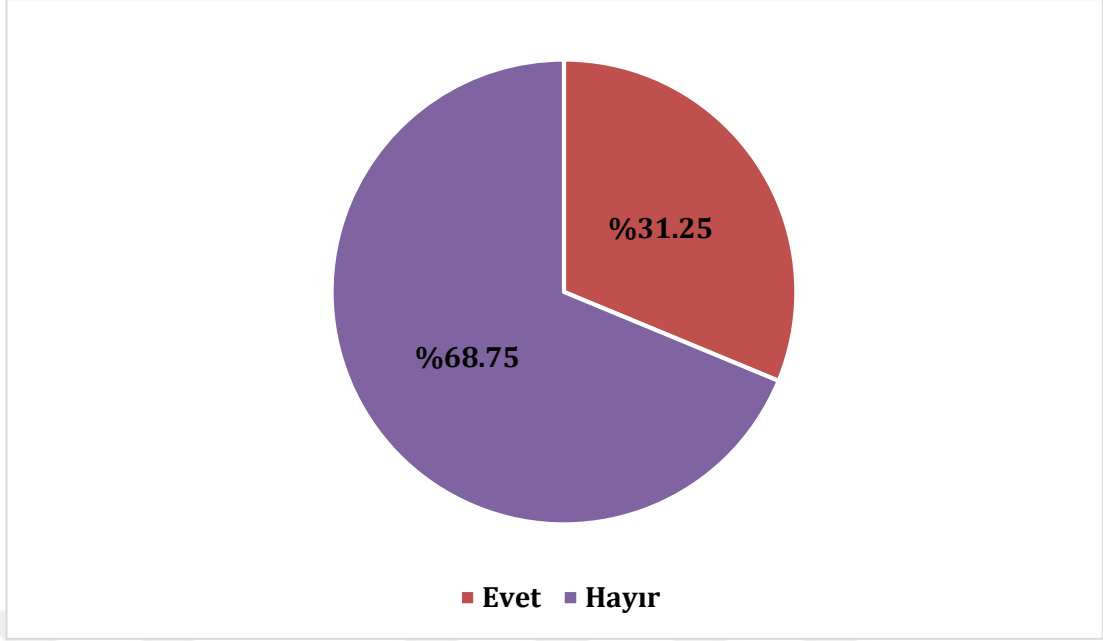
Çizelge 4.24. Virüs hastalıklarının önemi ve önemli virüs hastalıkları

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Virüs hastalıklarının önemi						
Evet	23	100.00	57	98.28	80	98.77
Hayır	.	.	1	1.72	1	1.23
Satsuma Dwarf						
Evet	8	34.78	7	12.07	15	18.52
Hayır	15	65.22	51	87.93	66	81.48
Tristeza						
Evet	4	17.39	9	15.52	13	16.05
Hayır	19	82.61	49	84.48	68	83.95
Yaprak kıvrıcıklık						
Evet	1	4.35	32	55.17	33	40.74
Hayır	22	95.65	26	44.83	48	59.26
Diğer						
Evet	5	21.74	1	1.72	6	7.41
Hayır	18	78.26	57	98.28	75	92.59

Turunçgil fidan üreticilerinin fidancılık faaliyetleri sırasında en çok Satsuma Dwarf ve yaprak kıvrıcıklık virüsüyle karşılaşması ile bölgeler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.0176$, $p=0.0001$) olduğu tespit edilmiştir.

4.9.2. Virüs Testlemesi

Şekil 4.11'e göre; virüs testlemesi yapılmasına ilişkin oran %68.75 ile hayır yanıtı üzerinde yoğunlaşmıştır. Buna göre; Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin virüs testlemesi konusunda çok bilinçli olmadığı anlaşılmıştır.

Şekil 4.11. Virüs testlemesi yaptırma durumu

Turunçgil fidancılığında virüs testlemesi yaptırılmasıyla Antalya-Çukurova Bölgesi arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.5434$).

Yapılan çalışmada; Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin hemen hemen tamamı virüs hastalıklarının taşınma mekanizması hakkında bilgi sahibi olduğunu bildirerek; bu hastalıklara karşı önlem aldıklarını da ifade etmişlerdir. Ayrıca; bitki sağlığı standartları gereği üreticilerin %96.30'u hiç fidan imha etmediklerini bildirmiştir (Çizelge 4.25).

Çizelge 4.25. Fidan imha durumu

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Fidan imhası						
Evet	2	8.70	1	1.72	3	3.70
Hayır	21	91.30	57	98.28	78	96.30

Turunçgil fidan üreticilerinin %96.30'u fidancılık faaliyetlerinde en çok böceklerle karşılaştıklarını, %17.28'i ise fidancılık faaliyetlerinde en çok funguslarla karşılaştıklarını belirtmiştir.

Ayrıca; Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin tamamı hastalık ve zararlılarla mücadele yöntemini bildiğini ifade etmiştir (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26. En çok karşılaşılan hastalık, zararlı ve mücadele yöntemi konusunda bilinçli olma durumu

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Böcek						
Evet	21	91.30	57	98.28	78	96.30
Hayır	2	8.70	1	1.72	3	3.70
Bakteri						
Evet	1	4.35	1	1.72	2	2.47
Hayır	22	95.65	57	98.28	79	97.53
Nematod						
Evet	4	17.39	.	.	4	4.94
Hayır	19	82.61	58	100.00	77	95.06
Fungus						
Evet	6	26.09	8	13.79	14	17.28
Hayır	17	73.91	50	86.21	67	82.72
Hastalık ve zararlılarla mücadele yönteminin bilinmesi						
Evet	23	100.00	58	100.00	81	100.00

Turunçgil fidancılığında fungus hastalıkları bölgelere göre farklılık göstermemektedir (p=0.1870).

4.9.3. Bitki Pasaport Sistemi

Turunçgil fidan üreticilerinin büyük bir kısmı (%96.30) bitki pasaport sistemini aktif olarak kullanmaktadır (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.27. Bitki pasaport sistemi kullanım durumu

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Bitki pasaport sisteminin aktif kullanımı						
Evet	22	95.65	56	96.55	78	96.30
Hayır	1	4.35	2	3.45	3	3.70

4.9.4. Reçete Sistemi

Turunçgil fidan üreticilerinin %91.36'sı aldıkları ilaçlarda reçete sistemini kullandığını belirtmiştir (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.28. Reçete sistemi kullanım durumu

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Reçete sistemi						
Evet	19	82.61	55	94.83	74	91.36
Hayır	4	17.39	3	5.17	7	8.64

Turunçgil fidancılığında reçete sistemi kullanılması ile Antalya-Çukurova Bölgesi arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.0776$).

4.10. Satış ve Pazarlamaya İlişkin Bulgular

4.10.1. Etiketlemenin Yapılması ile Fidanların Satışa Hazırlanması

Çizelge 4.29'dan da anlaşılacağı gibi; turunçgil fidan üreticilerinin %93.83'ü etiketlemeyi eksiksiz yapmakta olduğunu belirtmiştir. Fidanların tepesini keserek satışa hazırlayan üretici oranı %87.65'tir.

Satışlarda fidanların tepesini kesmeyi tercih eden turunçgil fidan üreticilerinin %57.75'i 51-70 cm yükseklikten kesim yaparken; bunu %30.99 ile 70 cm üzeri takip etmektedir.

Çizelge 4.29. Etiketlemenin yapılması ile fidanların satışa hazırlanması

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Etiketlemeyi eksiksiz yapma						
Evet	23	100.00	53	91.38	76	93.83
Hayır	.	.	5	8.62	5	6.17
Tepe kesimi yapma						
Evet	17	73.91	54	93.10	71	87.65
Hayır	6	26.09	4	6.90	10	12.35
Tepe kesim yüksekliği						
20-50 cm	3	17.65	5	9.26	8	11.27
51-70 cm	7	41.18	34	62.96	41	57.75
70 cm'den fazla	7	41.18	15	27.78	22	30.99

4.10.2. Fidanların Satışa Sunum Şekilleri

İşletmelerin ürettikleri fidanları ne şekilde satışa sundukları ile ilgili olarak %97.47 oranında torbada satışın yaygın olduğu anlaşılarak; fidanların %10.13'lük kısmının saksıda; %5.06'lık kısmının ise açık köklü olarak satışa sunulduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.30).

Turunçgil fidan üreticilerinin %81.01'inin fidanlarını açık alanda muhafaza ettikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 4.30. Turunçgil fidanlarının satışa sunum şekli

Fidanlarının satışa sunum şekli	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Torbada						
Evet	20	95.24	57	98.28	77	97.47
Hayır	1	4.76	1	1.72	2	2.53
Saksıda						
Evet	5	23.81	3	5.17	8	10.13
Hayır	16	76.19	55	94.83	71	89.87
Açık köklü						
Evet	3	14.29	1	1.72	4	5.06
Hayır	18	85.71	57	98.28	75	94.94

4.10.3. Fidan Satış Durumu

Turunçgil fidan üreticilerinin sadece %13.58'i turunçgil fidanlarının tamamını sattığını belirtmiştir (Çizelge 4.31).

Turunçgil fidan üreticilerinin %35.80'i 2-3 yıl üst üste satılmayan turunçgil fidanlarını saksılı fidan olarak peyzaj amaçlı değerlendirirken; üreticilerin %24.69'u 2-3 yıl üst üste satılmayan turunçgil fidanlarının torbasını değiştirip fidan olarak satmaktadır.

Turunçgil fidan üreticilerinin %32.10'u ise 2-3 yıl üst üste satılmayan turunçgil fidanlarını imha etmektedir.

Çizelge 4.31. Fidan satış şekilleri

Fidanların satış durumu	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Saksılı olarak peyzaj amaçlı						
Evet	8	34.78	21	36.21	29	35.80
Hayır	15	65.22	37	63.79	52	64.20
Torbasını değiştirip fidan olarak satma						
Evet	5	21.74	15	25.86	20	24.69
Hayır	18	78.26	43	74.14	61	75.31
İmha ederim						
Evet	9	39.13	17	29.31	26	32.10
Hayır	14	60.87	41	70.69	55	67.90
Kalmaz						
Evet	4	17.39	7	12.07	11	13.58
Hayır	19	82.61	51	87.93	70	86.42

Ayrıca yapılan araştırma esnasında; üreticiler kamkat fidanlarının büyük bir kısmının torbada satışa sunulduğunu ifade etmişlerdir.

4.10.4. İl İçi ve İl Dışı Fidan Satışları

Turunçgil fidan üreticilerinin %76.54'ünün fidan satışlarını en çok il içine yaptığı anlaşılmıştır. %23.46'sının ise en çok il dışına satış yapmakta olduğu Çizelge 4.32'de görülmektedir.

Çizelge 4.32. Fidan satış yerleri

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Fidan satışı						
İl içi	21	91.30	41	70.69	62	76.54
İl dışı	2	8.70	17	29.31	19	23.46

Ayrıca; üreticilerle yapılan görüşmeler sonucunda kamkat satışının diğer türlere göre farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4.10.5. Vatandaşa Satış Sonrası Hizmet Verilmesi

Çizelge 4.33'dan turunçgil fidan üreticilerinin %65.43'ünün çiftçilere satış sonrası hizmet verdiği anlaşılmıştır.

Çizelge 4.33. Satış sonrası hizmet durumu

Satış sonrası hizmet	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi- Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Evet	16	69.57	37	63.79	53	65.43
Hayır	7	30.43	21	36.21	28	34.57

4.10.6. Satışı Yapılan Fidanlarla İlgili Şikâyet Durumu

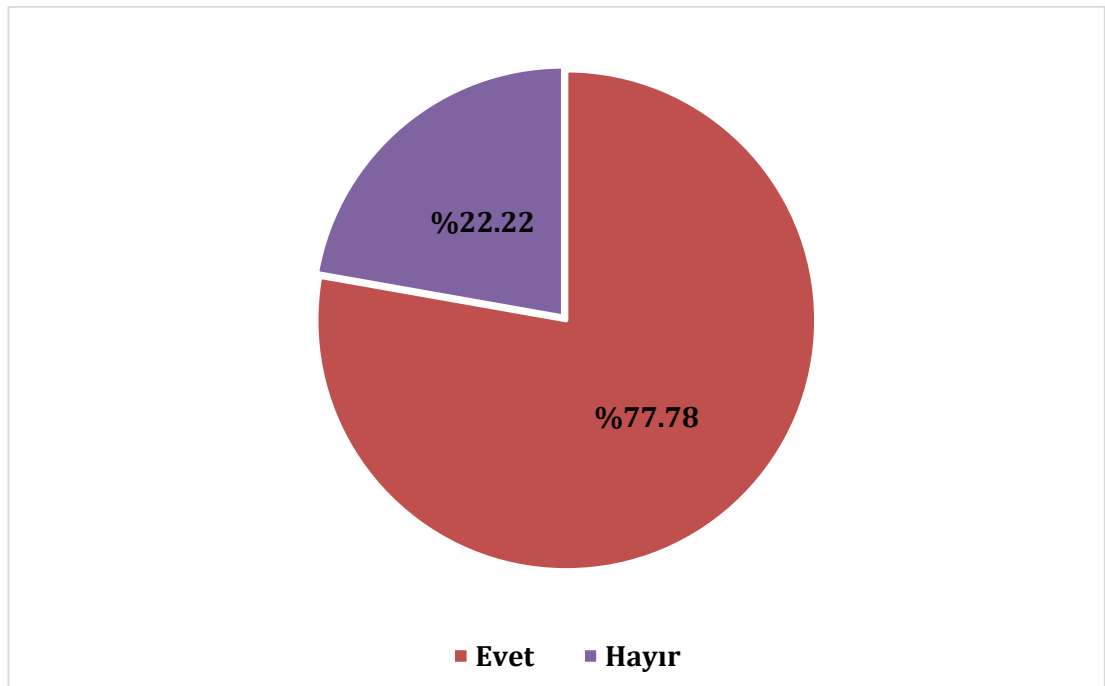
Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin %7.41'i satışını yaptığı fidanlar ile ilgili şikâyet aldığını ya da mahkemelik olduğunu bildirmiştir. Turunçgil fidan üreticilerinin %2.47'si satışını yaptığı fidanlar ile ilgili mahkemelik durumdan dolayı tazminat ödemediğini ifade etmiştir (Çizelge 4.34).

Çizelge 4.34. Satışı yapılan fidanlarla ilgili şikayet durumu

Şikayet Durumu	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Şikayet aldım						
Evet	1	4.35	5	8.62	6	7.41
Hayır	22	95.65	53	91.38	75	92.59
Tazminat Ödedim						
Evet	1	4.35	1	1.72	2	2.47
Hayır	22	95.65	57	98.28	79	97.53

4.11. Üreticilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Turunçgil fidan üreticilerinin % 14.81'i işletmeleri için en büyük sorunun arazi temini konusunda, %18.52'si en çok damızlık temini konusunda, üreticilerin %25.93'ü en çok fiyatların, %18.52'si ise etiket ücretlerinin yüksekliği konusunda sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Üreticilerin en büyük sorunu %77.78'lik bir oranla pazarlama konusunda yaşadıkları tespit edilmiştir (Şekil 4.12). Turunçgil fidan üreticilerinin çok az bir kısmı ise turunçgil fidancılığında herhangi bir sorunla karşılaşmadığını dile getirmiştir.

Şekil 4.12. Üreticilerin karşılaştığı en büyük sorun-Pazarlama

Turunçgil fidanı üreticilerinin karşılaştığı sorunlar bakımından Antalya-Çukurova Bölgesi arasında ilişki bulunmamıştır (p=0.2693, p=0.8694, p=0.9834, p=0.2695, p=0.2629).

Turunçgil fidan üreticilerinin %83.95'i yıllar itibariyle turunçgil fidan üretiminde ve satışında azalma olduğunu ifade etmiştir.

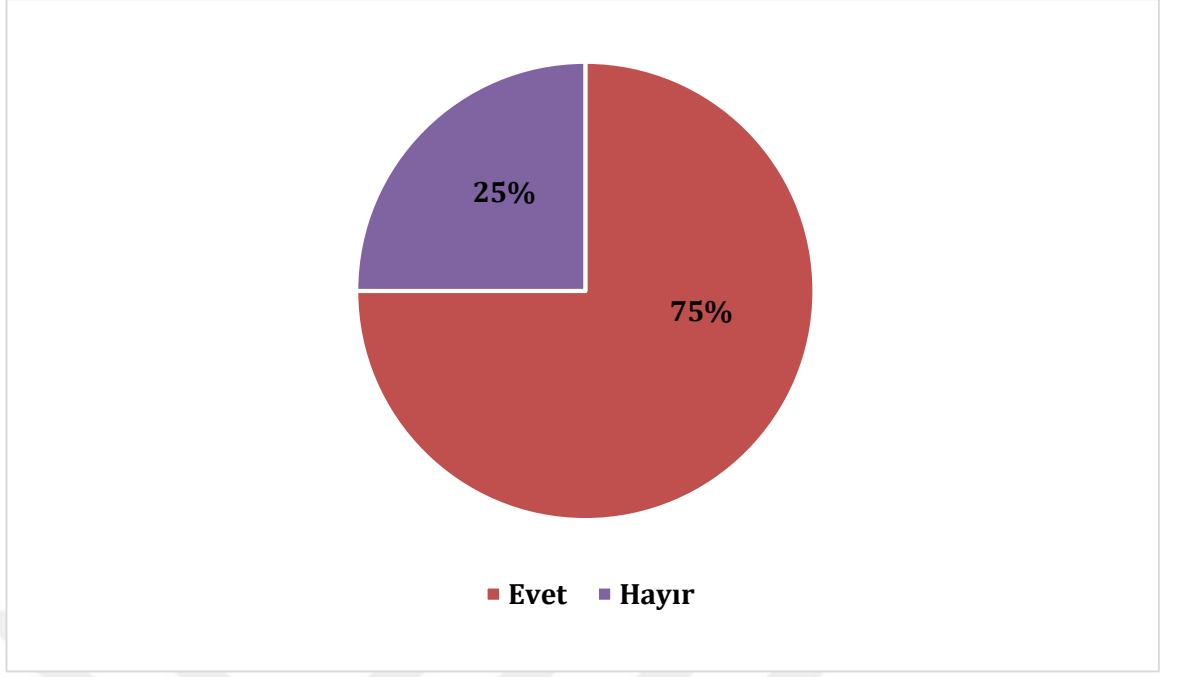
Yıllar itibariyle bir kişinin aldığı fidan sayısının azaldığını ifade eden üreticilerin oranının (%75.64) bunun aksi yönde düşünen üreticilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.35. Yıllar itibariyle fidan üretim ve satış durumu

	Antalya		Çukurova		Akdeniz Bölgesi-Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Üretim ve satışta azalma var						
Evet	21	91.30	47	81.03	68	83.95
Hayır	2	8.70	11	18.97	13	16.05
Bir kişinin aldığı fidan sayısı-azalma var						
Evet	16	69.57	43	78.18	59	75.64
Hayır	7	30.43	12	21.82	19	24.36

4.11.1. Kamu Kurumlarından Memnuniyet Durumu

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin fidancılık işlemleri ile ilgili olarak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın sunduğu hizmetlerden yararlanma ve bundan memnun olma oranının %75 oranında gerçekleşerek; memnuniyetin yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır (Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Kamu kurumlarından memnuniyet durumu

Turunçgil fidan üreticilerinin GTHB kuruluşlarından memnuniyet durumu ile Antalya ve Çukurova Bölgesi arasında ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır ($p=0.3857$). Üreticilerin GTHB kuruluşlarından memnuniyet durumu bölgelere göre farklılık göstermemektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma kapsamında Akdeniz Bölgesi'ndeki 81 turunçgil fidan üreticisiyle yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgular, sonuç ve değerlendirmeler aşağıda tartışılmıştır. Söz konusu çalışmada Antalya, Adana, Hatay ve Mersin illerindeki fidancılığın yoğun olarak yapıldığı merkezlerdeki üreticilerle görüşülüp; bölgedeki turunçgil fidan üreticilerinin mevcut durumları ortaya konularak ve fidancılıkta yaşadıkları sorunlar belirlenerek; olası çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

İncelenen işletmelerde turunçgil fidan üreticilerinin büyük bir kısmı erkektir (%85.19). Üreticilerin büyük çoğunluğunun erkek olması ataeril yapının devam ettiğinin göstergesidir. Çalışmada üreticilerinin yarısına yakınının (%43.21) 41-50 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Yine %43.48'lik (31-40 yaş) oranla Antalya'daki üreticilerin yaş ortalamasının Çukurova'daki üreticilere göre daha genç olduğu tespit edilmiştir. Büyükarıkan (2014) çalışmasında, Isparta İlindeki fidan işletmecilerinin ortalama yaşını 45.32 olarak bildirmiştir. Saydam (2010) ise Ödemiş (İzmir) fidan üreticilerinin; kooperatif ortağı olanlarının % 41.38'inin 40-49 yaş aralığında, ortak olmayanların ise % 62.50'nin 30-39 yaş aralığında olduğunu rapor etmiştir. Tarımda sürdürülebilirliği ve kırsal kalkınmayı sağlamada genç nüfusun önemi büyüktür. Ülkemizde kırsal alanlarda genelde yaşlı nüfusun yaşadığı, gençlerin iş olanakları nedeniyle ilçe ve il merkezlerine göç ettiği ve tarımda kalan işgücü göz önüne alındığında üreticilerin yaş durumları önem kazanmaktadır (Sağlam, 2013).

Üreticilerin eğitim durumları, özellikle üretici örgütlenmesinde bilinçli olma, ilgilenme, sahiplenme ve yönetici olarak görev alabilme konularında çok daha fazla önemli hale gelmektedir (Saydam 2010). Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin eğitim düzeyleri düşük olup, sadece %30.86'sı üniversite mezunudur. Yine çalışmada üreticilerin sadece % 31.25'i fidan üretimi ile ilgili eğitim aldığını beyan etmiştir. Antalya ilindeki üreticilerin fidan üretim eğitimi alma oranının Çukurova Bölgesi'ndeki üreticilere oranla çok daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Benzer şekilde Saydam (2010)'da Ödemiş'te fidancılık yapan

üreticilerin büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğunu saptamıştır. Antalya'da yapılan bir araştırmada turunçgil işletmelerinde ortalama eğitim süresi 7.65 yıl olarak belirlenmiştir (Saydam, 2010).

Çalışmada eğitim durumunun düşük ya da yüksek olması aylık ortalama geliri, yıllık üretim miktarını ve kullanılan sertifika kademesini etkilememektedir. Ayrıca üreticilerin eğitim durumunun; toprak izolasyonu, nematod analizi, sulama ve gübrelemenin manuel olarak ya da damla sulama ile yapılması ve toprak analizi gibi konularda etkili olmadığı saptanmıştır. Ancak; anaç seçimi yaparken çok çekirdekliliğe ve virüs viroidlere dayanım konusunda eğitim düzeyi yüksek üreticilerin daha dikkatli olduğu kanısına varılmıştır. Bu durumda eğitim düzeyi önemli bir faktördür.

Üreticilerinin eğitim durumunun düşük ya da yüksek olması kazançlarının yetersiz olduğu düşüncesini değiştirmemektedir.

İncelenen işletmelerin büyük çoğunluğu özel işletmelerdir. İşletmelerin büyük bir çoğunluğunda (%68.35) üretimin 15 dekarın altındaki bir alanda yapıldığı ve 3-5 kişinin (%50.62) çalıştığı belirlenmiştir. Yine işletmelerin %34.57'sinde yıllık fidan üretim miktarının 10 bin adetten az olduğu, %33.33'ünde ise 50.000 adetten fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin kazancının % 54.32'lik bir oranla yeterli gelmediği anlaşılmıştır. Isparta ili fidancılığı üzerine yapılan bir çalışmada da özel sektör fidanlıklarının, fidan üretim alanlarının 0.5-190 da arasında değiştiği ve üretimin genellikle aile işletmeciliği şeklinde yapıldığı saptanmıştır (Yıldırım ve Koyuncu, 2005). Yine Ödemiş'teki fidanlıklarda büyük çoğunlukla 3-5 kişinin çalıştığı bildirilmiştir (Saydam, 2010). Çalışmada arazi mülkiyetinin büyük bir oranla (%73.42) üreticilerin kendisine ait olduğu saptanmıştır. Yapılan bir çalışmada da Akdeniz Bölgesi turunçgil işletmelerinin arazi mülkiyetinin %90.00 oranla üreticilerin kendine ait olduğu rapor edilmiştir (Demirtaş, 2005). Buna karşın Ödemiş, Bademli Beldesi'nde kooperatif ortağı fidan üreticilerinin %17.24'ünün, ortak olmayan üreticilerin ise % 33.33'ünün arazi mülkiyetlerinin kendilerine ait olduğu bildirilmiştir (Saydam 2010). Arazinin üreticinin kendi mülkiyetinde ya

da kiralık olması yıllık üretim miktarlarını etkilememektedir. Bu sonuçlar turunçgil fidancılığının, ülkemizdeki diğer fidancılık işletmelerinde olduğu gibi küçük ölçekli ve aile işletmeciliği şeklinde yapıldığını göstermektedir. İşletmelerin büyük bir kısmının küçük ölçekli olması üreticiler için dezavantajdır. Turunçgil fidancılığı, küçük işletmeler tarafından denetimsiz ve bilinçsiz olarak devam etmektedir. Bunun sonucu işletmeciler, fidanlıklarını geliştirmeye yönelik yeni yatırım yapamamaktadırlar (Demirtaş, 2005). Küçük ölçekli işletmelerin daha da parçalanmaması için önlemler alınmalı, mevcut turunçgil alanlarının tarım dışı kullanımı önlenmelidir (Demirtaş, 2005). Girdi ve ürün piyasasına hakim olan şirketler karşısında aile işletmelerini koruyup yaşatmak, ancak kooperatif ve benzeri örgütlenmelerle mümkündür (Sağlam, 2013). İşletmelerin kapasitelerini artıracak çalışmaların yapılmasına şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmada incelenen işletmelerin %87.65'inin teknik eleman istihdam etmekte olduğu; %23.46'sının ziraat mühendislerini aktif çalıştırdığı, %20.99'unun danışmanlık yaptırdığı, %49.38'inin ise ziraat mühendislerini resmi prosedürü tamamlamak için çalıştırdığı belirlenmiştir. Saydam (2010), Ödemiş'teki kooperatife ortak olan fidan işletmelerinin ziraat mühendisi ve ziraat teknikeri çalıştırma oranını %6.90 olarak belirlemiştir. Yine çalışmada kooperatife üye olmayan işletmelerde ziraat mühendisi ve ziraat teknikerinin çalışmadığı rapor edilmiştir. Sonuçta, nitelikli eleman istihdamının özel fidancılık işletmelerinde nispeten arttığı görülse de büyük çoğunluğunun ziraat mühendislerini resmi prosedürü tamamlamak için çalıştırdığı görülmektedir.

Akdeniz Bölgesindeki turunçgil fidan üreticilerinin teknik eleman istihdam etmeleri gerek üretim gerekse pazarlama aşamasında sorun yaşamalarını etkilememektedir. Ayrıca; aylık ortalama geliri yüksek olan üreticilerin mühendis, tekniker istihdamı daha fazladır. Bu durum kazancın artmasıyla turunçgil fidan üreticilerinin işletmelerinde teknik personel istihdamı sağlama potansiyelinin arttığını göstermektedir.

Son yıllarda devlet politikası gereği sertifikalı fidan kullanımı yaygınlaşarak, kapama bahçe tesisleri artmış ve pazarın istediği kalitede meyve üretimine katkı

sağlanmıştır. Ancak, mevcut sistemde halen “standart fidan” desteklemelerine de devam edilmekte olup, standart fidan kullanım oranı çok yüksek düzeydedir (Anonim, 2013). Yapılan bu çalışmada da üreticilerin büyük bölümünün standart üretim yaptığı belirlenmiştir. Bununla birlikte üreticiler sertifikalı üretime geçmek istediklerini beyan etmişlerdir. Sertifikalı, standart ya da etiketsiz turunçgil fidan üretimi yapılması Antalya, Adana, Hatay ve Mersin illerine göre değişiklik göstermemektedir. Sertifikalı fidan üretimi modern ve karlı meyveciliğin temelidir. Nitekim Bademli-Ödemiş/İzmir bölgesinde fidanlar sertifikalı olarak üretilmekle birlikte, gerçek anlamda son çıkan “Meyve Fidan ve Üretim Materyali Sertifikasyon ve Pazarlanması” yönetmeliğine uygun değildir. Sertifikalı üretim sadece toprak analizi ve fidan sökümü sırasında hastalık, zararlı kontrolünden ibarettir (Saydam, 2010). Sertifikalı fidan kullanımı, üretimde yaşanan birçok sorunu önlemekte ve kaliteli ürün yetiştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle üreticileri sertifikalı fidan kullanmaya teşvik etmek gerekmektedir. Bilgilendirme ve yönlendirmedeki eksiklikler, satışların kontrolsüzlüğü, bürokratik engeller ve sertifika etiketinin alınmasının pahalı olması gibi nedenlerle, sertifikalı fidan üretimi ve dolayısıyla kullanımını yetersiz düzeyde kalmaktadır (Niyaz, 2012).

Akdeniz Bölgesi’ndeki turunçgil fidan üreticilerinin yıllık üretim miktarları da sertifika kademesine göre değişiklik göstermektedir. Aylık ortalama geliri yüksek olanların çoğunluğu standart üretim yapmaktadır.

Turunçgil fidancılığında diğer fidancılık sektörlerinde olduğu gibi en çok sonbaharda durgun T göz aşısı yapılmakta olup; aşılama işini aşı ustaları yapmaktadır (Yıldırım ve Koyuncu, 2005; Saydam, 2010; Büyükarıkan, 2014). Fidancılıkta ismine doğru ve kaliteli üretim yapabilmenin başlıca faktörlerinden biri aşı gözü kalitesi ile doğrudan ilgilidir. Çalışmada üreticilerin büyük çoğunluğu (%45.68) aşı gözlerini BATEM gibi sertifikalı damızlık üreten kamu kurumundan karşıladığını bildirmiştir. Bu durum; aşı damızlık üretim materyalinin özel sektör tarafından çok az karşılandığını göstermektedir. Nitekim çalışmada fidan üreticilerinin sadece % 11.1’i üç no’lu damızlık ünitesi kurduğunu belirtmiştir. Bu sebeple; üç no’lu damızlık ünitesi kurma

düşüncesinin henüz yeterince oluşmadığı görülmektedir. Turunçgil fidan üreticileri şartlarının ağır olması, kapasitesinin yeterli olmaması, sertifikalı aşı gözünün çeşit sahibi kuruluşlardan temin edilmek istenmesi gibi sebeplerden dolayı üç no'lu damızlık ünitesi kurmadığını bildirmiştir. Bunun dışında çalışmada, %33.33'lük bir oranla aşı gözü kaynağının üretici bahçelerindeki ağaçlardan temin edildiği bildirilmiştir ki bu durum ismine doğru ve sağlıklı fidan üretiminde önemli bir problem olarak durmaktadır. Yapılan bir çalışmada ise Isparta ilindeki fidan üreticilerinin aşı kaynakları olarak; kendi damızlık parselleri %90, özel işletmeler %32, kooperatifler %28, kamu kuruluşları %26 ve ithalat %10 şeklinde olduğu belirlenmiştir (Büyükarıkan, 2014).

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin %97.47'si aşılama esnasında hijyen kurallarına dikkat ettiğini beyan etmiştir. Bu oran üreticilerin büyük bir kısmının hijyen konusunda duyarlı olduklarının göstergesidir.

Söz konusu çalışmada üreticilerle yapılan görüşme esnasında; Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin çoğunun anaçlara ait tohumları kamu kurumlarından temin ettiği belirtilmiş olup; söz konusu üreticilerin hiçbirinin tohumlarını yurt dışından temin etmediği anlaşılmıştır. Ayrıca; üreticilerin büyük bir kısmı tohumların sertifika ve etiketlerini aldığını bildirmişlerdir. Yine turunçgil fidan üreticilerinin %29.63'ü anaç seçimi yaparken çok çekirdekliliğe; %37.04'ü dona, kuraklığa, kirece dayanıklı olmasına, %28.40'ı virüs-viroidlere ve kök ve gövde çürüklüğüne tolerans sağlamasına dikkat etmektedir.

İncelenen işletmelerde en çok kullanılan anaçlar turunç ve carrizo anaçlarıdır. Bu anaçların kullanım oranları Çukurova Bölgesi'ndeki illere ve Antalya iline göre değişiklik göstermektedir. Akdeniz bölgesinde en fazla kullanılan anaç turunçtur. Kamkatta ise en çok Carrizo anacı kullanılmaktadır. Bazı işletmelerde çok az oranda farklı anaçlarla üretim yapıldığı da belirlenmiştir.

Akdeniz Bölgesi'nde en fazla portakal, limon, mandarin ve greyluft türlerine ait fidanlar üretilmektedir. Mandarin fidanı üretimi yapan üretici oranı %98.77, greyluft fidanı üretimi yapan üretici oranı %62.96, limon fidanı üretimi yapan

üretici oranı %96.30, portakal fidanı üretimi yapan üretici oranı %87.65'lik paya sahiptir. Portakal fidanı üretim miktarı Çukurova Bölgesi'ne göre önemli düzeyde fazladır. Bu durumun Antalya ilinde portakal üretiminin daha fazla yapılmasından ileri geldiği düşünülmektedir. Turunçgil fidan üreticilerinin %66.67'si üretimini yaptığı çeşitleri piyasa durumuna göre belirlediğini ifade etmişlerdir. Erkenci özelliğinden dolayı en çok "Mayer" limon çeşiti kullanılmaktadır. Nitekim Türkiye'de limon sezonu Ağustos ayı sonlarında Mayer limon ile başlamaktadır (Güven, 2010). "Mayer" limon çeşiti ve "Wase Murcott" çeşitinin talep görmesi, tristeza virüsünün ve fungus hastalıklarının görülme oranı söz konusu illere göre değişiklik göstermemektedir. "Okitsu" mandarin ve "Washington" portakal üretimi ile Satsuma Dwarf ve yaprak kıvrıcılık virüsü bulunma oranı illere göre değişiklik göstermektedir.

Turunçgil fidan üretim ve muhafazası çoğunlukla açık arazide yapılmaktadır. Bu da; üreticilere dezavantaj sağlamaktadır. Turunçgil fidanı üretimi büyük oranda açık arazi koşullarında yapılmaktadır. Hastalıkların yayılması bu üretim şeklinin bir sonucudur (Demirtaş, 2005).

Üreticiler fidancılık faaliyetlerinde en çok damla sulama sistemini kullanmaktadır. Damla sulama yöntemi üretimde verim artışını sağlamaktadır. Damla sulama, sulama yöntemleri içerisinde su ve enerji tasarrufu sağlayan, su kayıplarını minimum düzeye indiren, çevreyi kirletmeyen, üründe artış sağlayan bir yöntemdir (Alaç, 2006). İşletmelerinde mühendis ya da tekniker çalıştıran üreticilerin anaç kullanımı ve sulama sisteminde herhangi bir değişiklik olmadığı belirlenerek; teknik personelin sulama sistemi ve anaç kullanımı konusunda üreticiyi aydınlatması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Turunçgil fidancılığında hem kimyasal hem de organik gübre kullanılmaktadır. Tarımsal uygulamalarda yüksek oranda verimin sağlanması için, fazla miktarda kimyasal gübreler uygulanmaktadır. Ancak kullanılan kimyasal gübrelerin etkinlikleri toprak ve gübre özelliğine bağlı olarak çok sınırlı düzeylerde kalmakta, bu nedenle aşırı gübre kullanımına bağlı olarak hem ürün kalitesinde azalmaya hem de çevre kirliliğine neden olmaktadır (Nazlı, 2011).

Akdeniz bölgesindeki turunçgil fidan üreticileri fidancılık faaliyetleri sırasında en çok böceklerle karşılaşmaktadır. En yaygın görülen hastalık yaprak kıvrıcılığıdır. Virüs testlemesi yaptıran fidan üretici sayısı oldukça azdır.

Üreticilerin büyük bir kısmı reçete sistemini kullanmaktadır. Bitki Koruma bölümü mezunlarının özel ya da resmi kurum bünyesinde çalışacağı, hastalık ve zararlı tanımının yapılabildiği, değişik önlemlerle ilgili uygulamaların yönlendirildiği, kimyasal kullanımı ve dağıtımının düzenlenebildiği "Bitki Koruma Klinik"lerinin kurulması ile bitki koruma uygulamaları yönünden yararlı olacaktır. Kurulacak Bitki Koruma Kliniklerinde tarım ilaçları mutlaka reçete sistemi ile satılmalı ve kullanılmalıdır (Emeli, 2006).

Turunçgil fidancılığında reçete sistemi kullanımı ve virüs testlemesi yapılması Antalya, Adana, Hatay ve Mersin illerine göre farklılık göstermemektedir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının; denetimsiz üretimin engellenmesini sağlaması, yasal prosedürlerin değişim göstermeden artık sabitlenmesini sağlaması, sertifikalı fidan üretiminin desteklenmesi ve meyve ihracatının artırılarak meyve üretiminin değer kazanmasını bunun da fidan satışlarına olumlu yansımaları sağlaması gereklidir. Üniversitelerin ve il ve ilçe tarım müdürlüklerinin daha fazla eğitim çalışmaları, konferans ve toplantılar yaparak üreticinin bilinçlendirilmesinin sağlamaları gereklidir (Saydam, 2010).

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın hizmetlerinden memnun oldukları saptanmıştır.

Mandarin, portakal, limon, kamkat ve greyfurt satışı illere göre farklılık göstermektedir. Akdeniz Bölgesindeki turunçgil fidan üreticilerinin çok büyük bir kısmı ihracat yapmamaktadır. Bu turunçgil fidancılığının rekabetten uzak bir pazar yapısına sahip olduğunun göstergesidir.

Turunçgil fidan üreticilerinin büyük bir çoğunluğu son yıllarda fidan üretiminde ve satışında azalma olduğunu ifade etmiştir. Yıllar itibariyle bir kişinin aldığı fidan sayısının azaldığını ifade eden üreticilerin oranının oldukça yüksek olduğu

tespit edilmiştir. Üretim sürecinde sorun yaşamayan üretici sayısı az olmakla birlikte kazancın yeterli görülmesi halinde hiçbir sorun yaşamadığını ifade eden üreticiler de mevcuttur.

Fiyat da üreticinin yaşadığı önemli sorunlardan biridir. Bu açıdan yapılacak ileri çalışmalarda fiyatla ilgili politikalara öneri getirebilecek nitelikte çalışmaların ortaya konulması faydalı olacaktır. Fiyatlandırma stratejisi pazarlama stratejinin en önemli kısımlarından biridir. Çünkü yoğun rekabetin olduğu pazarlarda firmalar yüksek veya düşük fiyat stratejisi uygulamanın avantaj görme ya da dezavantajını görme riski ile karşı karşıyadır. Yüksek fiyat stratejisi muadili olmayan benzersiz bir ürün satıldığında, markalaşmış bir ürünün satışında ya da ürün imajı yaratılmak istendiğinde kullanılmaktadır. Bu strateji yüksek kar getirme avantajına sahipken, istenilen imajın yaratılmaması üzerine talep edilmeme riski de bulunmaktadır. Düşük fiyat stratejisinde ise; rekabet ortamında firma hedeflediği miktarda ürünü satabilir fakat hedeflediği kârı ulaşılamaz. Düşük fiyat stratejisinin kullanılmasının altında yatan algı piyasada yer edinmek ya da varlığını sürdürmek adına yapılmaktadır. Bu iki durum işletmeler için avantaj sağlayabilir ya da dezavantaja dönüşebilir. Hatay'daki portakal ihracatçılarının ise çoğunlukla piyasada oluşan fiyatlara göre fiyatlandırmayı belirledikleri ortaya konulmuştur (Kızıltuğ, 2017).

Pazarlama noktasında yaşanan sorun üretici için en önemli sorunların başında gelmektedir. Turunçgil fidan üretiminde son yıllarda yurtiçi ve yurtdışı pazarlara açılım ve stratejiler hususunda devlet teşvikleri yoluyla destekler verilmekte ancak bu desteklerin işletmenin üretim başlangıcından üretimin sonuna kadar geçen süreyi hatta üretim kararlarının alınmasından itibaren başlatılabilecek bir süreci dikkate alarak bütüncül biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Pazarlama sırasında üreticiler sertifika sorunu, çeşit sorunu, istenilen anacın kullanılmamış olması, fidanın büyüklüğü, fidanın dallanma şekli, zayıf kök gelişimi, nakliye sorunları, tahsilat sorunları, yeni pazarların olmaması, alıcının bilinçsiz olması, talebin devamlı olmaması, şehir pazarlarında yer bulma sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar (Saydam, 2010).

Akdeniz Bölgesi'ndeki turunçgil fidan üreticilerinin üretim, arazi, etiket ücreti, fiyatların yüksekliği ve pazarlama aşamasında sorun yaşamaları eğitim durumu ve illere göre değişiklik göstermemektedir.

Tüm bu sonuçlara dayanarak oluşturulan öneriler ise aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Üreticiler pazar sorunu olmayan kaliteli çeşitler ile ilaç-gübre kullanımıyla ilgili bilinçlendirilmeli ve toprak analizinin önemi anlatılmalıdır.
- İnsan sağlığına ve çevreye zarar vermeyen iyi tarım uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Toprak ve iklim şartlarına uygun tür ve çeşitler seçilmelidir.
- Üreticilerin, sulama ve gübrelemede damla sulama yöntemini kullanmaları teşvik edilmelidir. Bu durumda verim ve kalite artışı sağlanır.
- Üreticilerin üretimlerini talep edilen çeşit ve miktara göre belirleyerek; planlı fidan üretimi yapmaları gerekmektedir.
- Akdeniz Bölgesindeki turunçgil fidanı üreten firmalar genelde küçük ölçekli işletmeler olmakla birlikte; bu firmaların rekabet avantajı sağlayabilmeleri için kurumsallaşarak düzenli işçi çalıştırmaları gerekmektedir.
- Tarımsal üretim yapan küçük ölçekli işletmelerin çevre koruma faaliyetlerinde ekonomik analizler yapılmalıdır.
- Ürün kalitesini ve verimini arttırmak için teknolojiden yararlanmaları, fuarlara katılarak firmalarının tanıtım faaliyetlerinde bulunmaları gerekmektedir.
- Üreticilerin kaliteli ürün yetiştirilmesini sağlamak için virüsten arı sertifikalı fidan kullanmaları sağlanmalıdır. Bu durum üreticiye pazarlama aşamasında da kolaylık sağlayacaktır.
- Kayıt dışı üretimlerin önüne geçilmelidir.
- Turunçgil fidan üreticileri kümeleşmelidir. Üretim ve pazarlama aşamalarında bireyselden ziyade işletmelerin tek bir çatı altında olması üretim ve pazarlamayı olumlu etkileyecektir.
- Üreticiler, ürettikleri fidanları kendileri alıcılara doğrudan pazarlamak yerine eğitilmiş pazarlamacılar aracılığıyla yapmalıdırlar.

- Turunçgil fidancılığında üretim ve pazarlamanın sürdürülebilir olması için devlet politikaları belirlenmelidir.
- İhracatçı firmaların talep ettiği çeşitlerin üretilmesi sağlanarak; Ülkeye döviz girişi sağlayabilmek için ihracatta uygun taşımacılık yöntemleri desteklenmelidir.
- Yurt içi ve yurt dışı talebi artırmak için tanıtım ve reklam kampanyaları düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Açıklan, E.C., Pekmezci, M., Yeşiloğlu, T., 2009. Yerli Turunç, Carrizo ve Troyer Sitranjı Anaçlarının Antalya Koşullarında Yetiştirilen Marsh Seddless Altıntopunun Yaprak Karbonhidrat İçerikleri ve Mevsimsel Değişimleri Üzerine Etkileri. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, 15(3), 224-230.
- Akbaba, B.Z., 2010. Adana ili Turunçgil Yetiştiriciliği ve İnsektisit Kullanımının Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 80s, Adana.
- Akdeniz, M., Gözener, B., Önen, H., Sayılı, M., 2015. Turunçgil Yetiştiricilerinin Yabancı Otlarla Mücadelede Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları Üzerine Bir Araştırma. Bahri Dağdaş Bitkisel Araştırma Dergisi, 4(2), 38-49.
- Akgün, C., 2006. Turunçgil Sektör Profili. Dış Ticaret Şubesi Uygulama Servisi. Erişim Tarihi: 17.03.2017. <http://www.ito.org.tr/Dokuman/Sektor/1-97.pdf>
- Alaç, V., 2006. Sırta Dikim Yapılmış Narenciye Bahçesinde Kurulu Bulunan Damla Sulama Sisteminin Performansının Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 57s, Adana.
- Anonim, 2013. Türkiye Tarım Sektörü Raporu. TOBB Yayın No: 2014/230. Ankara. Erişim Tarihi: 10.09.2017. www.tobb.org.tr
- Anonim, 2017. Turunçgil Fidan Üretim Miktarları. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Aygören, E., 2016. Turunçgiller Durum/Tahmin 2015/2016. 282, 62.
- Büyükarıkan, U. ve Gül, M., (2014). Isparta İli'nde Ilıman İklim Meyve Türlerinde Sertifikalı Fidan Üretimi Yapan İşletmelerin Teknik Yapısı. Erişim Tarihi: 10.01.2017. <http://dergipark.gov.tr/sduzfd/issue/29590/317460>
- Çelik, H., Çelik, M. ve Yalçın, R., 2000. Türkiye'de Meyve ve Asma Fidancılığının Stratejik Açından Değerlendirilmesi. Türkiye II. Fidancılık Sempozyumu, 25-29 Eylül, Bademli, Ödemiş, İzmir.
- Bayarı, C.S., Kurttaş, T., Tezcan, L., 1998. Üç Boyutlu Yerinde Yoğunluk Ölçümleri. Yerbilimleri ve Madencilik Kongresi. 2-6 Kasım, Ankara.
- Demirtaş, B., 2005. Türkiye'de Limon Üretim Ekonomisi ve Pazar Yapısı. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 201s, Adana.
- Durmuş, E., Yiğit, A., (2003). Türkiye'nin Meyve Üretim Yörelere. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 23-54.

- Elekçioğlu, Z.N., Kara, H., Pala, H., Temel, N., Özarıslandan, A., Arslan, R., Aras, Y., Balki, K. 2017. Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Organik Turunçgil Üretiminde Hastalık, Zararlı ve Yabancı Otların Mücadelesinin Yönetimi. Erişim Tarihi: 23.04.2017.
[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:CBXl08guNhkI:orgprints.org/21216/1/Organik Turun%25C3%25A7gil Zararlı%25C4%25B1 Yabanc%25C4%25B1 ot mucadelesi.pdf+&cd=12&hl=tr&ct=clnk&gl=tr](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:CBXl08guNhkI:orgprints.org/21216/1/Organik_Turun%25C3%25A7gil_Zararlı%25C4%25B1_Yabanc%25C4%25B1_ot_mucadelesi.pdf+&cd=12&hl=tr&ct=clnk&gl=tr)
- Emeli, M., 2006. Seyhan ve Yüređir Havzasında Bitki Koruma Yöntemlerinin Uygulamadaki Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 112s, Adana.
- Ertürk, Ü., Mert, C., (2000). Marmara Bölgesindeki Fidan Üretimine Genel Bir Bakış. Türkiye II. Fidancılık Sempozyumu, 25-29 Eylül, Bademli, Ödemiş, İzmir.
- Eryılmaz, T., 2007. Galaxy Elma Çeşidinin Yonga ve İngiliz Aşılılarıyla M9 ve M26 Elma Klonal Anaçlarına Aşılanarak Bir Yılda Fidan Eldesi. Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 38s, Adana.
- FAO, 2017. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Bitkisel Ürünler İstatistikleri. Erişim Tarihi: 20.08.2017. <http://www.fao.org>
- Gökçe, M., 2011. Tuzcu Turunçgil Koleksiyonunda Bulunan Portakal ve Mandarin Genotiplerinin Morfolojik Karakterizasyonu. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 161s, Adana.
- Göl, V., 2016. Antalya İlinde Turunçgil Bahçelerinde Bulunan Zararlı ve Yararlılar. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 95s, Isparta.
- Güney, O.İ., 2012. Dünya Tarım Ticaretindeki Geliřmelerin Türk Turunçgil Sektörü İhracat Rekabeti Açısından Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi, Doktora Tezi, 183s, Adana.
- Güven, N., 2010. Adana İlinde Turunçgillerin Pazarlama Yapısı ve Sorunları. Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 104s, Adana.
- Hızal, A.Y., (1987). Antalya Yöresi Turunçgil Yetiştiriciliği ve Özellikleri. Erişim Tarihi: 20.02.2017. <http://bahcebitkileri.cu.edu.tr/upload/turunçgil.pdf>
- Kaşka, N., Güler yüz, M., Kaplankıran M., Kafkas, S., Erciřli, S., Eřitken, A., Aslantař, R., Akçay, E. 2017. Türkiye Meyveciliđinde Üretim Hedefleri. Erişim Tarihi: 12.06.2017.
http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/01e5bacd6657098_ek.pdf?tipi=14&sube=
- Kazanlar Tarım, 2017. Erişim Tarihi: 14.02.2017.
<http://kazanlartarim.com/narenciye-cesitleri/>

- Kızıltuğ, T., 2017. Hatay İli'nin Portakal Üretimi ve Dış Ticarete İşletmelerin Pazarlama Stratejileri. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 153s, Ankara.
- Koyuncu, F., Aşkın, M.A., Kepenek. K., (2000). Isparta Yöresinde Meyve Fidanı Üretim Durumu. Erişim Tarihi: 03.04.2017. file:///C:/Users/user/Downloads/39760%20(1).pdf
- Kutlar, İ., 2008. Antalya İli Merkez İlçesinde Entegre Mücadele Yönteminin Yayılması ve Benimsenmesi. Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 133s, Ankara.
- Mendilcioğlu, K., 1990. Subtropik İklim Meyve Türleri (Turunçgiller). E.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınlan Ders Notları: 9/6, Bornova, İzmir.
- Muraro, R.P., Spreen, T.H., Pozzan, M., (2003). Comparative Cost of Growing Citrus in Florida and Sao Paulo (Brasil) for the 2000-01 Season. University of Florida, Institute of Food and Agricultural Science, FE364, FL, USA.
- Nazlı, R.İ., 2011. Sorgum x Sudanotu Melezi (sorghum bicolor x sorghum bicolor var. Sudanense) Tarımında Bazı Organik Atıkların Kullanım Olanakları. Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 69s, Adana.
- Niyaz, Ö.C., 2012. Sürdürülebilir Meyve Üretimi ve Pazarlaması Açısından Tarım Politikalarının İrdelenmesi: Çanakkale İli Örneği. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 93s, İzmir.
- Öz, F.Ç., 2016. Isparta İli Kiraz İhracatının Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 93s, Isparta.
- Özkan, B., Akçagöz, H. V., Karadeniz, C.F., (2003). Antalya İlinde Turunçgil Üretiminde Tarımsal İlaç Kullanımına Yönelik Üretici Tutum ve Davranışları. Anadolu Dergisi, 13(2), 103-116.
- Özkan, B., Akkaya, F., Kuzgun, M., 2017. Antalya Yöresinde Bahçe Kùltürleri Üretim Yapısı, Ekonomideki Yeri ve Önemi. Erişim Tarihi: 02.03.2017. <http://www.tarimarsiv.com/wp-content/uploads/2017/03/32.pdf>
- Polat, Ö., 2010. Adana İli Yaş Sebze ve Meyve Toptan Fiyatlarının Analizi. Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 144s, Adana.
- Sağlam, U., 2013. Uşak İlinde Tarımsal Üretici Örgütlenmesi ve Yapısal Sorunlar. Namık Kemal Üniversitesi, Doktora Tezi, 199s, Tekirdağ.
- Saydam, Y.O., 2010. Bademli (Ödemiş/İzmir) Örneğinde Meyve Fidanı Yetiştiriciliğinin Durumu ve Sorunları. Ege Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 68s, İzmir.

- Şimşek, Ö., 2009. Bazı Turunçgil Anaçlarında Demir Kloruzuna Dayanıklılıktan sorumlu Genlerin SSCP Markılarıyla Allelik Çeşitliğinin Araştırılması. Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 92s, Adana.
- Tahhuşoğlu, Ö., 2007. Hatay İlinde Yaş Sebze Meyve Dış Satımının Yapısı ve Geliştirme Olanakları. Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 64s, Adana.
- Tağa, Ö., Bilgin B., 2008. Ege ve Akdeniz Bölgelerinde Yetiştirilen Narenciye Ürünlerindeki Pestisit Kalıntı Düzeylerinin Belirlenmesi. Türkiye 10. Gıda Kongresi, 21-23 Mayıs, Erzurum, 265-268.
- Taştekin, E., Dalkılıç, Z., 2008. Turunç (*Citrus aurantium* L.) ve Kaba Limon (*C. Jamphiri* Lush.) Çöğürlerinde Mikoriza ve Fosfor Uygulamasının Fidan Gelişimi Üzerine Etkileri. Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 1, 61-73.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2017. Bitkisel Üretim İstatistikleri. Erişim Tarihi: 20.04.2017. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>
- Yıldırım, A.N., Koyuncu, F., (2005). Isparta İli Meyve Fidancılığı Üzerine Bir Araştırma. Erişim Tarihi: (21.05.2017). <http://www.derim.com.tr/download/article-file/52924>
- Yücel, S., 2016. Aydın İli Turunçgil Fidanlıkları ve Yeni Kurulmuş Turunçgil Bahçelerindeki Zararlılar ve Önemlilerinin Bulaşıklık Oranlarının Saptanması. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 42s, Aydın.

EK A. ANKET SORULARI

KİŞİSEL SORULAR

1- Cinsiyetiniz?

- a) Bayan
- b) Erkek

2- Yaşınız?

- a) 31-40 yaş
- b) 41-50 yaş
- c) 51-60 yaş

3- Medeni durumunuz?

- a) Evli
- b) Bekar

4- Eğitim durumunuz?

- a) İlköğretim
- b) Ortaöğretim
- c) Üniversite

5- Firma adınız?

6- İl –İlçe Müdürlükleri ve Diğer GTHB Kuruluşlarından bilgi aldınız mı ?

- a) Evet
- b) Hayır

7- İşletme tipiniz nedir?

- a) Kamu
- b) Özel

8- Fidan üretimi ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?

- a) Evet
- b) Hayır

9- İşletmenizin bulunduğu il/ilçe?

- a) Antalya
- b) Çukurova

10- Yıllık üretim miktarınız ne kadar?

- a) 10 bin adetten az
- b) 10-50 bin adet
- c) 50 bin adetten fazla

11- İşletmenizde kaç kişi çalışıyor?

- a) 0-2 kişi
- b) 3-5 kişi
- c) 6-10 kişi
- d) 10'dan fazla

12- Üretimden elde ettiğiniz kazanç yeterli mi?

- a) Evet
- b) Hayır

13- Aylık ortalama geliriniz ne kadar?

- a) 1000 tl'den az
- b) 1000-3000 tl
- c) 3001-5000 tl
- d) 5000 tl'den fazla

14- Ne kadar zamandır üretim yapıyorsunuz?

- a) 1-5 yıl
- b) 6-10 yıl
- c) 11-20 yıl
- d) 20 yıldan fazla

TEKNİK SORULAR

1- Aşağıdakilerden hangilerini üretiyorsunuz?

- a) Mandarin
- b) Greyfurt
- c) Limon
- d) Portakal
- e) Diğer turunçgil

2- Tohumculuk mevzuatı gereğince ziraat mühendisi veya teknikeri istihdam ediyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

• Mühendisleri nasıl çalıştırıyorsunuz?

- a) Ziraat Mühendisi fidancılık faaliyetinde aktif çalışır
- b) Ziraat Mühendisi kısmi zamanlı çalışır
- c) Ziraat Mühendisi danışmanlık yapar
- d) Ziraat Mühendisi sadece resmi prosedürü tamamlamak içindir.

3- Turunçgil fidan yıllık satış miktarları türler bazında?

Mandarin

- a) 0-1500 adet
- b) 1500-5000 adet arası
- c) 5000 adet ve üzeri

Limon

- a) 0-1500 adet
- b) 1500-5000 adet arası
- c) 5000 adet ve üzeri

Kamkat

- a) 0-1500 adet arası
- b) 1500 adet ve üzeri

Greyfurt

- a) 0-1500 adet
- b) 1500 adet ve üzeri

Ağaç Kavunu

- a) 0-1500 adet
- b) 1500 adet ve üzeri

Portakal

- a) 0-1500 adet
- b) 1500-5000 adet arası
- c) 5000 adet ve üzeri

1- Fidan üretim yerleri nerelerdir?

- a) Kendi malı
- b) Kiralık

2- Fidan üretim alanı? (... da)

- a) 15 da ve altı
- b) 15-30 da arası
- c) 30 da ve üzeri

3- Hangi sertifika kademesinde üretim yapıyorsunuz?

- a) Standart (sarı etiketli)
- b) Sertifikalı (mavi etiketli)
- c) Etiketsiz

4- Fidanları hangi kaynaklardan temin ediyorsunuz?

- a) Araştırma Enstitüsü
- b) Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına Bağlı Fidanlıklar
- c) Özel fidancılar
- d) Kendim yetiştiriyorum
- e) Üniversite

5- Fidanlar nasıl satışa sunulmaktadır?

- a) Torbada
- b) Saksıda
- c) Açık Köklü

6- Fidan muhafaza ortamları nerelerdir?

- a) Sera
- b) Tel sera
- c) Gölge altı
- d) Açık arazi

ÜRETİM TEKNİĞİNE İLİŞKİN SORULAR

- 1- Fidan üretim yeriniz neresidir?
 - a) Sera
 - b) Tel sera (böcek geçirmez)
 - c) Gölge altı
 - d) Açık arazi
- 2- Açık arazide toprağa bağlı üretimlerde yer değişikliği (münavebe) yapıyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- 3- Üretim şekliniz nedir?
 - a) Direk toprağa ekim aşılama
 - b) Torbada yetiştiricilik
 - c) Saksıda yetiştiricilik
 - d) Diğer
- 4- Torbalı ve saksılı yetiştiricilikte bitki ile toprağın izolasyonunu sağlıyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- 5- Torbalı üretimlerde bitki kökleri toprağa geçiyor mu?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- 6- Kullanılan harç materyaliniz nedir?
 - a) Direk toprak
 - b) Torf-pomza karışımı
 - c) Torf-perlit karışımı
 - d) Torf- maden cürufu karışımı
 - e) Diğer toprak kum, orman toprağı karışımları
- 7- Kullanılan torfun bitki sağlık sertifikasını istiyor musunuz veya nematod analizi yaptırıyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- 8- Harç materyalini ikinci defa kullanıyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- 9- Harç materyalini dezenfekte (sterilizasyon) ediyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır

- 10- Tohum ekimini nasıl yapıyorsunuz?
- Kasalara
 - Bençlere
 - Viyollere
 - Direk torbaya
 - Alçak tünel
- 11- Ektiğiniz tohum kaç ay sonra aşıya gelmektedir?
- 5 ay ve altı
 - 5-10 ay arası
 - 10 ay ve üzeri
- 12- Aşılamaı hangi dönemlerde yapıyorsunuz?
- İlkbahar
 - Sonbahar
- 13- Sonbaharda hangi aşıyı yaptırıyorsunuz?
- Durgun göz aşısı
 - Sürgün göz aşısı
- 14- Turunçgil fidancılığında hangi aşıyı kullanıyorsunuz?
- Göz aşısı
 - Kalem aşısı
- 15- Aşıyı ve aşı bağlama işini kimlere yaptırıyorsunuz?
- Sürekli çalışan işçilere
 - Gündelikçi işçilere
 - Aşı ustalarına
 - Kendi
- 16- Bir aşıcı ve aşı bağlamacı günde kaç göz aşısı yapmaktadır?
- 0-1000 adet
 - 1001-2000 adet
- 17- Aşılamaıda hijyen kurallarına dikkat ediyor musunuz? (aşı bıçaklarının dezenfeksiyonu vs)
- Evet
 - Hayır
- 18- Sulama ve gübreleme sistemi nasıldır?
- Sulama ve gübreleme bir kontrol ünitesi vasıtasıyla kontrol edilir. (Dirman, netafim vs. gibi kontrol üniteleriyle)
 - Sulama ve gübreleme manuel olarak kontrol edilir. (Gübre tankları vs)
 - Sulama ve gübreleme elle yapılır
 - Yağmurlama sulama yapılır
 - Damla sulama
- 19- Kullandığınız üretim ortamını ve toprağın analizi yaptırıyor musunuz?
- Evet
 - Hayır

- 20- Uyguladığınız sulama yöntemi hangisi?
a) Damla
b) Yağmurlama
c) Salma(vahşi) sulama
d) Ahtapot
- 21- Sulama sisteminin ürün verimi üzerine etkisi var mı?
a) Evet
b) Hayır
- 22- İlaçlama ve gübrelemeyi toprak analiz sonuçlarına göre mi yapıyorsunuz?
a) Evet
b) Hayır
- 23- Fidanları nasıl ve hangi gübrelere gübreliyorsunuz?
a) Organik
b) Kimyasal
c) Her ikisinde
- 24- İşletmeniz için en büyük sorun hangi aşamada meydana geliyor?
a) Üretim
b) Pazarlama

ÜRETİM MATERYALİ İLE İLGİLİ SORULAR

- 1- Anaç kullanıyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
- Anaç seçimi yaparken nelere dikkat ediyorsunuz?
a) Çok çekirdeklilik
b) Dona, kuraklığa ve kirece dayanıklılık
c) Virüs/viroidlere dayanım
d) Kök ve gövde çürüklüğüne toleranslı olmasına
e) Hepsi
- 2- Hangi çeşitler için hangi anaçları kullanıyorsunuz?
a) Turunç
b) Üç yapraklı
c) Carrizo
d) Diğer
- 3- Anaçlara ait tohumları nereden temin ediyorsunuz?
a) Kamu
b) Özel sektör
c) Yurt dışı
d) Kendi

- 4- Tohumların sertifika ve etiketlerini alıyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
- 5- Aşı gözü kaynağınız nedir?
a) Kendi sertifikalı damızlık parselimden
b) Kendi damızlık parselimden sertifikasız
c) Sertifikalı damızlık üreten yerlerden (BATEM gibi çeşit sahibi kuruluşlardan)
d) Üretici bahçelerindeki ağaçlardan
- 6- Bir fidanın maliyeti ne kadar?
a) 3 TL ve altı
b) 3-6 TL arası
c) 6 TL ve üzeri
- 7- Sertifikalı anaç ve kalem kullanıyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
- 8- Anaçlarınızı nereden temin ediyorsunuz?
a) Kendi üretimi
b) Kamu
c) Özel sektör
- 9- Kalemlerinizi nereden temin ediyorsunuz?
a) Kendi üretimi
b) Kamu
c) Özel sektör
- 10- Hangisine talep daha fazla?
a) Sertifikalı
b) Standart
c) Etiketsiz
- 11- Diğer kuruluşlardan aldığınız aşı gözlerinin sertifika ve etiketlerini istiyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
- 12- Sertifikalı (mavi etiketli) kademedeki turuncgil fidanı üretimi için bir çalışmanız var mı? Sertifikalı üretime geçmeyi düşünüyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
- 13- Tohumculuk mevzuatı gereğince üç no'lu damızlık ünitelerini kurdunuz mu?
a) Evet
b) Hayır

- Kurmadıysanız kurmayı düşünüyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- Kurmama nedeniniz nedir?
 - a) Şartları çok ağır
 - b) Kapasitem yeterli değil
 - c) Sertifikalı aşı gözünü çeşit sahibi kuruluşlardan temin etmek istiyorum
 - d) Diğer

14- FÜAB Turunçgillerde üç no'lu damızlık ünitesi kurarsa aşı gözünü bu damızlıklardan temin eder misiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

15- Daha önce satışını yaptığınız fidanlarda daha sonra hiç şikayet aldınız mı? Mahkemelik oldunuz mu? (çeşit karışıklığı veya yanlış çeşit, hastalık ve zararlılar, fizyolojik sıkıntılar)

- a) Evet
- b) Hayır

• Bu nedenle hiç tazminat ödediniz mi?

- a) Evet
- b) Hayır

16- Türkiye'de turunçgillerde çeşit sahibi kuruluşları biliyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

17- Üretimini yaptığınız çeşitleri neye göre belirliyorsunuz?

- a) Piyasa durumu
- b) Çeşidin özelliği
- c) Erkencilik
- d) Medya baskısı
- e) Çiftçinin talebi
- f) Diğer

18- Turunçgiller patentli anaç ve çeşitlerin üretimini yapıyor musunuz? İslahçı hakkı, tescil ücreti vs. ödüyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

19- Son yıllarda türlere göre hangi çeşitler daha fazla talep görmeye başladı? Bunun sebebi nedir? (Mesela mandarinde Okitsu vase çeşidi –erkenci olmasından gibi)

- a) Portakal-Washington
- b) Mandarin-Okitsu
- c) Greyluft-Starruby
- d) Limon-Mayer

20- Yurt içinde tescil edilmemiş çeşitleri üretiyormusunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

BİTKİ SAĞLIĞINA İLİŞKİN SORULAR

1- Turunçgillerde virüs hastalıklarının önemini biliyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

2- Turunçgillerde karşılaştığınız en önemlisi virüs hastalığı hangisidir?

- a) Cüceleşme
- b) Yaprak kıvrıkcılığı
- c) Tristeza
- d) Diğer

3- Standart fidanlarda yasal zorunluluk olmamasına rağmen fidanlarda virüs testlemesi yaptırıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

4- Bitki pasaportu sistemini aktif kullanıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

5- Virüs hastalıklarının taşınma mekanizmasını biliyor musunuz? Ve buna göre önlem alıyor musunuz? (tel sera vs)

- a) Evet
- b) Hayır

6- Sertifikasyon kontrollerinde bitki sağlığı standartları gereğince hiç fidan imha edildi mi?

- a) Evet
- b) Hayır

7- Turunçgil fidancılığında en çok hangi hastalık ve zararlılarla karşılaşıyorsunuz?

- a) Böcek
- b) Virüs
- c) Bakteri
- d) Nematod
- e) Fungus

8- Hastalık ve zararlıların mücadele yöntemlerini biliyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

9- Aldığınız ilaçlarda reçete sistemini kullanıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

SATIŞ SONRASI HİZMETLER

- 1- Çiftçiye satış sonrası hizmet veriyor musunuz? (fidan dikimi, bahçe bakımı vs)
 - a) Evet
 - b) Hayır
- 2- Etiketlemeyi eksiksiz yapıyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- 3- Fidanların tepesini keserek mi satıyorsunuz, kesiyorsanız yüksekliği nedir?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- Evet ise;
 - a) 20-50 cm
 - b) 51-70 cm
 - c) 70 cm ve üzeri
- 4- 2-3 yıl üst üste satılmayan turunçgil fidanlarını ne yaparsınız?
 - a) Saksılı fidan olarak peyzaj amaçlı değerlendiririm
 - b) Torbasını değiştirir ve fidan olarak satarım
 - c) İmha ederim
 - d) Kalmaz
- 5- Fidan satışlarınız ve oranları
 - a) İl içi
 - b) İl dışı
 - c) Yarı yarıya
- 6- Pazarlamada herhangi bir sorunla karşılaşıyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır

DİĞER SORULAR

- 1- Daha önceki yıllarda süs bitkisi olarak değerlendirilmekteyken son yıllarda meyve bahçeleri kurulan kamkat fidan üretimi ve satışınız var mı?
 - a) Evet
 - b) Hayır
- 2- Kamkat fidanı satışınız?
 - a) Saksılı
 - b) Torbada
- 3- Kamkatta hangi anacı kullanıyorsunuz?
 - a) Üç yapraklı
 - b) Carrizo
 - c) Turunç

- d) Kamkat
- e) Troyer
- f) Diğer

4- Kamkat fiyatı diğer türlere göre farklı mı?

- a) Evet
- b) Hayır

5- Turunçgil fidancılığında karşılaştığınız en önemli sorun nedir?

- a) Arazi
- b) Damızlık
- c) Fiyat
- d) Etiket ücreti
- e) Pazarlama
- f) Sorun yok

6- Yıllar itibariyle turunçgil fidan üretimi ve satışı azalma eğiliminde mi?

- a) Evet
- b) Hayır

7- Yıllar itibariyle bir kişinin aldığı fidan sayısı azaldı mı? (mesela 2004'te bir kişiye satılan fidan sayısı ortalama 400-500 adet iken son 2-3 yıldır bu rakam 100-200 olmuştur denilebilir mi?)

- a) Evet
- b) Hayır

8- Fidancılık işlemleri sırasında kamu kurumlarının hizmetlerinden memnun musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Nilüfer ÖKSÜZ
Doğum Yeri ve Yılı : Yozgat, 1983
Medeni Hali : Bekar
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : oknilufer@hotmail.com

Taranmış
Fotoğraf
(3.5cm x 3cm)

Eğitim Durumu

Lise : Burdur Cumhuriyet Lisesi (Yabancı Dil Ağırlıklı Lise), 2001
Lisans : SDÜ, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri

Mesleki Deneyim

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2009-..... (halen)